

JULIUS ERNST GURGJEVICH
POLIZEI SUB-COMMISSAR
HERMANNSTADT-SIBIU
Schmiedgasse Nr. 6. I. Stock.
Siebenbuerger, Rumaenien

HIPNOTISMUL DIN PUNCT DE VEDERE THERAPEUTIC ȘI MEDICO-LEGAL

DE

D-R G. MARINESCU
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

Ședința dela 12 Maiu 1922

Capitala țării și alte orașe mari sunt vizitate periodic de niște oaspeți nedorți, cari poartă titlul pompos de «doctori în științele oculte». Acești ocultști dau reprezentații de magnetism animal, de sugestie mintală, de telepatie cu sau fără contact, și descoperă crime simulate. După ce au căpătat încrederea asistenților în cercuri restrânse și asigurându-se de bunăvoința presei, aceste exhibiții sunt oferite unui public mai numeros și îi vedem producându-se, la Ateneu, la teatrul Lyric, la Liedertafel, etc. Afluența publicului e mare la aceste reprezentații nesănătoase. Doctorul în științe oculte apare, precedat de reclama făcută. Un juriu se numește spre a-i controla experiențele, juriu compus totdeauna din oameni nepregătiți pentru cercetări de psihologie normală și patologică. Experiența începe, curiozitatea mare încă dela început, ajunge la paroxism când «doctorul în științe oculte» fascinează sau hipnotizează persoane din public sau aduse într'adins de dânsul. Nevrozații sunt neliniștiți, crimele fictive sunt descoperite, telepatia e demonstrată, aplauze entuziaste răsplătesc pe magnetizator, care pleacă cu buzunarele pline, jubilând de succesele obținute, succese datorite naivității publicului, nepregătirii comisiei de control, pasivității autorităților administrative și deseori indiferenței cu care autoritățile sanitare privesc aceste reprezentații.

Este de datoria mea, în calitate de profesor de neurologie, care a studiat ani întregi chestia hipnotismului, în toate fazele

sale, și de fost elev al lui Charcot, care a reabilitat hipnotismul, de a protesta în contra acestor «doctori în științe oculte», — căci asemenea științe nu există, știința fiind lumină și adevăr, — de a denunța pe acești ocultişti cari maschează adevărul, cari propagă curente nesănătoase, întreținând un spirit de obscurantism.

De aceea am crezut că e nemerit să aduc chestia în sânul Academiei Române, căci, tot în o Academie, acea de științe din Paris, Charcot a avut curajul să se ocupe de hipnotism, care devenise apanajul diletanților, credulilor și șarlatanilor, și tot în Academii din Paris s'a desbătut altădată, cum se va vedea, chestia magnetismului animal. Ca toate marile probleme de psihologie și de biologie, chestia care ne ocupă a străbătut în decursul timpurilor, cele trei stadii ale lui Auguste Comte: stadiul *teologic*, stadiul *metafizic* și stadiul *positivist*.

În adevăr, practice, mai mult sau mai puțin analoage cu a «doctorilor în științe oculte», au fost întrebuințate din cea mai adâncă antichitate. Teosofia orientală este un amestec de teologie, astrologie, magie și științe oculte, inspirate de doctrinele brahmanilor dela Gange. Ele înflorea în timpurile cele mai depărtate în Indii și în Orient.

Aceste științe formează baza doctrinei lui Zoroastru, care a fost propagată chiar de Evrei, în timpul captivității, în Persia.

Doctrina lui Zoroastru se resfrânge în filozofia antică, a Grecilor și a Romanilor. Apolonius din Tyrana face miracole, ca acele ale doctorilor ocultişti de astăzi, în templul lui Esculap.

La Teba s'a descoperit un papyrus pe care eră scrisă formula: «Pune mâna pe bolnav și zi-i că durerea va pieri».

Epoca teologică a magnetismului și a celorlalte științe oculte e urmată de alhimiști și de medici, printre cari trebuie să cităm în prima linie pe Paracels, Glucenius, Van Helmont, Rob. Fludd și în sfârșit pe Mesmer.

Înainte de a studia medicina și a deveni profesor la Universitatea din Basel, Paracels (1493—1541) se ocupase cu științele oculte. El practica alchimia și astrologia și credea în *arcan*e, în *semnăturile cabalistice* și în *influențele siderale*. După el, un fluid vital, emanat din astre, pune în comunicare *arheele* diferitelor ființe. Orice om posedă astfel o putere atractivă și

ascunsă, un *magnes*, care îi permite, dacă e sănătos, să atragă *magnesul* persoanelor bolnave și de a înrăuri, prin intermediul lui, *arheele* lor, adică chiar asupra principiului activității lor vitale.

Acest sistem, care, în secolul XV, purtă numele de *sistemul simpatiei magnetice*, capătă partizani entuziaști și vrăjmași înverșunați. Mai ales în Germania el prinse rădăcini adânci. În 1608, *Gloceuius* scoase un voluminos tractat asupra tratamentului magnetic al rănilor, pe care îl completară cu noi fapte I. E. Burgraeve și van Helmont.

Puțin în urmă, în 1640, *Robert Fludd* încearcă să precizeze teoriile lui Paracelsiu. Căutând cauza de care depinde puterea magnetică, el o găsi în emiterea razelor cari, plecând din steaua polară și străbătând ca niște torente tot pământul, ar atinge mai ales magneții. Intocmai ca pământul și omul are poli. Dacă două persoane se apropie una de alta și dacă razele pe care ele și le trimit sunt respinse, reflectate dela circonferință spre centru, se produce antipatie și atunci magnetismul se numește negativ; din contră, este pozitiv, dacă se face atracție din o parte și din alta și dacă emisiunea merge dela centru către circumferință. În acest din urmă caz, nu numai boalele, dar chiar și afecțiunile morale se pot comunica, de unde rezultă, după Fludd, împărțirea magnetismului în *magnetism spiritual* sau *moral* și în *magnetism corporal*.

Părintele Kircher combătù aceste doctrine în 1641, dar ele fură reluate în 1673 de către Sebastian Wirdig, și un scoțian, Maxwell, le formulă în un corp de doctrină pe care *Santanelli* îl înfățișă în aforisme. Astfel că doctrina magnetică se răspândi și pregăti apoteoza lui Mesmer. Anton Mesmer eră întreprinzător, îndrăgnet, lacom de glorie și de avere și puțin scrupulos în alegerea mijloacelor care trebuiau să-l ducă la țelul ce-l doriă.

În 1766 publică prima sa lucrare intitulată: *Despre influența planetelor asupra corpului uman*, în care reluă, dând-o drept a sa, teoria fluidului universal, dar numai patru ani mai târziu începù să o aplice la tratamentul bolnavilor.

Sistemul său cuprindeă o teorie fizică și aplicații practice.

Teoria eră foarte simplă. Există, ziceă Mesmer, un fluid răspândit pretutindenii în natură, care învăluie toate corpurile,

organizate sau neorganizate, pe cari le pătrunde și le înrăurește dela distanță. El poate fi reflectat de o oglindă, propagat prin sunet, concentrat și transportat de corpurile în cari a fost prealabil acumulat. Repartiția sa în corpurile vii este cauza sănătății și a boalelor. Tot secretul medicinei este să-l distribue după nevoile organelor. Prin mijlocirea lui, se pot vindeca imediat boalele de nervi și mediat celelalte, chiar cele mai complicate, fără ca bolnavii să fie expuși la vreun efect periculos sau cu urmări neplăcute, oricare ar fi vârsta, temperamentul, sexul lor. Magnetismul animal este panaceul universal. Mulțumită lui arta de a vindeca trebuie să ajungă la ultima perfecție.

Practica a variat foarte mult. La începutul carierei sale, Mesmer nu întrebuința decât atingerea și privirea; el ședea pe scaun, cu spatele întors către nord, în fața subiectului, genunchii atingeau genunchii acestuia, ochii în ochii lui, mâinile pe hipocondrii sau pe lombe și transmitea bolnavului excesul propriului său fluid.

Dar când clientela deveni numeroasă se simți nevoia de a recurge la alte procedee. Atunci interveni *hârdăul*.

Intr'o sală întinsă, unde lumina nu pătrunde decât trecând prin niște perdele groase, se găsiă o cutie circulară făcută din lemn de stejar, prevăzută cu un capac care era străbătut de găuri, având șase picioare diametru și un picior și jumătate înălțime. Pe fundul cutiei se găsiă un prim strat de pilitură de fier și de sticlă pisată; deasupra sticle pline cu apă și așezate ca niște raze, gâtul sticlelor în centru, fundul către circumferință, formau un al doilea strat. Niște drugi de fier pătrundeau în mijlocul acestei cutii de stejar care eră plină cu apă. Unii din drugii de fier, îndoiți și terminați prin un vârf ascuțit erau destul de lungi ca să ajungă până la șirul al doilea și chiar al treilea de bolnavi. O frânghie care plecă dela hârdău legă pe toți adepții și asigură repartiția egală a fluidului. În fine, un pian sau armonică cântă arii variate și favoriză prin vibrațiile lor difuziunea curenților magnetici.

În jurul acestui hârdău, instalat în apartamentul lui Mesmer, se strâneau, pe scaune, bolnavii de tot felul, bărbați și femei din toate clasele sociale. După ce așteptarea prelungită și sunetele de armonică excitase în deajuns nervii acestui public, compus în majoritate din nevropați, apărea însuș Maestrul,

îmbrăcat în un veșmânt liliachiu, svârlind asupra mulțimei anxioase torente de fluid, plimbându-și bagheta cu autoritatea unui suveran pe corpul bolnavilor, și atingând punctele dure-roase. «Atunci, raportează Bailly, bolnavii prezintă un tablou foarte variat. Unii sunt liniștiți și nu simt nimic; alții tușesc, scuipă, simț oarecare dureri ușoare, o căldură locală sau o căldură generală și capătă sudori; alții se agită și se frământă în convulsii. Aceste convulsii sunt extraordinare prin numărul, prin forța și prin durata lor. Unele durau mai mult de 3 ceasuri. Ele sunt caracterizate prin mișcări repezi, involuntare a tuturor membrilor și a corpului întreg, prin strângere a gâtului, prin svăcnituri ale ipocondrilor și ale ipogastricului, prin turburarea și zăpăceala ochilor, prin strigăte pătrunzătoare, plânsete, sughițuri și râsete fără măsură. Ele sunt precedate sau urmate de o stare de moleșală sau de visare, de un fel de slăbiciune sau chiar de somn. Cel mai mic sgomot neprevăzut pricinuia tresăriri; și s'a observat că schimbarea de ton și de măsură a ariilor ce se cântă la pian avea influența asupra bolnavilor, astfel că un cântec mai repede îi agită mai mult și reînnoia desimea convulsiilor. Se vedeau bolnavi care se căutau și, repezindu-se unul la altul, și zâmbeau, și vorbeau cu afecțiune, potolindu-și reciproc crizele. Toți sunt supuși celui care magnetizează; degeaba sunt în un somn aparent, vocea, privirea lui, un semn dela el îi deșteaptă... Această stare convulsivă se cheamă *criză*. S'a însemnat faptul că în numărul bolnavilor cu crize se găseau totdeauna multe femei și puțini bărbați; că aceste crize se stabileau în un ceas sau două și că, de îndată ce se stabilea una, toate celelalte urmau curând».

Este ușor de recunoscut, după aceste caractere, că crizele erau niște adevărate atacuri convulsive și delirante isterice și fiindcă se știe cât sunt de sgomotoase manifestările externe ale acestor atacuri, vom înțelege de ce sălile în care se găseau hârdăile magnetice fuseseră poreclite *infernul cu convulsii*.

Lui Mesmer puțin îi păsă de părerea savanților. Inșă se gândi că este neapărată nevoie să le obțină adesiunea și făcù demersuri la președintele Academiei de științe și la Societatea regală de medicină să se numească niște comisiuni însărcinate cu verificarea efectelor miraculoase ale tratamentului magnetic. Fură

desemnați comisarii. Pentru a-și îndeplini misiunea, aceștia voră să aleagă ei însuși bolnavii supuși la tratament sau, cel puțin, să se asigure prealabil de natura și de gravitatea boalei lor. Mesmer refuză să se supună la acest control; el voeă să fie crezut pe cuvânt; expertiza nu avu loc.

Facultatea de medicină fu, pe acea vreme, pusă în curent cu chestiunea de către unul din regenții săi, Deslin, care eră în acelaș timp și discipol al lui Mesmer. El propuse colegilor săi două serii de experiențe, dar Facultatea hotărî că nu e nevoie de așa ceva. Ea condamnă fără cercetare doctrina și practica magnetismului animal. Ea suspendă chiar pe Deslin din slujba sa și-l amenință cu ștergerea definitivă din cadrele Facultății, dacă, în timp de un an, nu se leapădă de mesmerism. Aceasta se întâmplă la 1780.

Patru ani mai târziu, interveni guvernul. La 12 Martie 1784 regele numi o comisie compusă din 4 membri ai Facultății: Borie, Sallin, d'Arcet et Guillotin, la cari fură adăugați: Franklin, de Bory, Bailly și Lavoisier, dela Academia de științe. În acelaș timp o a doua comisiune, compusă din Poissonnier, Caille, Mauduyt, Andry și Laurent de Jussieu, fu formată la societatea de medicină. Fiecare din ele trebuiau să depună un raport deosebit. Concluzia lor generală fu că nimic nu demonstrează existența fluidului magnetic și că efectele nervoase, cari se ivesc la bolnavii lui Mesmer și ai adepților lui, pot fi explicate prin trei cauze: *atingeri, imaginație, imitație*. Scurt, după comisari, magnetismul animal nu există; puterea lui curativă este nulă și practica lui e primejdioasă și puțin morală.

Aceste hotărîri ale corpurilor academice fură cunoscute când steaua lui Mesmer începuse să pălească. El venise la Paris în 1778 și anunțase *urbi et orbi* că găsise leacul tuturor boalelor.

Naivii îl primiseră mai întâiu cu un fel de admirație superstițioasă, dar bunul simț fu mai tare. După entuziasmul necugetat, din primele zile, urmă plictiseala și indiferența generală. Multe persoane, printre care prințul Enric de Prusia și prințesa de Lamballe, nu simțiseră nimic în fața groaznicului hărdău; publicul se depărtă din ce în ce mai mult de practicele care-l interesaseră câțva timp; chiar bolnavii pierdeau încrederea. Mesmer

încercă atunci să trateze cu guvernul vinderea secretului lui; afacerea nu izbuti. Condamnat de către savanți, părăsit de cliențelă, marele preot al magnetismului animal părăsi Franța în 1785, după ce făcuse avere, fără să realizeze vreun progres serios, fără să descopere vreo noțiune științifică nouă. Doctrina lui era o reproducere abia prefăcută a teoriilor vechi ale lui Paracels și Maxwell; practica lui derivă din șarlatanismul cel mai grosolan. În întregul ca și în amănuntele ei, în principiu și în aplicații, opera lui a fost stearpă și primejdioasă. Ea nu a avut decât un singur folos, anume că a atras atenția asupra fenomenelor nervoase care se produceau uneori în jurul hârdăului. Dar analizarea acestor fenomene nu fu săvârșită decât mai târziu; Mesmer nici n'o încercase.

Dacă discipolii lui Mesmer pot revendică, pentru acest pontif al magnetismului animal, meritul de a fi atras atenția din nou asupra fenomenelor care caracterizează acest magnetism și l-au aplicat în mod mai sistematic la tratamentul boalelor, nu e mai puțin adevărat însă, că, dorința de reclamă și de câștig, au fost factorii cari au determinat toată activitatea lui. Un exemplu istoric va ilustra această părere. Când baronul de Bretteuil i-a oferit, în numele regelui, o rentă viageră, un onorar anual de 100.000 fr. și o clinică magnetică cu condiția de a instrui 3 persoane, delegate de guvern, în practica magnetismului, Mesmer a refuzat. Este dovada cea mai vie de spiritul ocultist și anti-științific al lui Mesmer, care nu voia deloc să servească interesele adevărate ale științei, al cărei scop este tocmai luminarea și propovăduirea adevărului.

Printre discipolii lui Mesmer, cel care s'a distins prin sentimentele lui umanitare și prin dorința de a vindeca, este marchizul de Puységur, însă și la acesta, cum rezultă din practicele întrebuintate, fantezia și ignoranța au jucat un rol însemnat.

Marchizul de Puységur născut la Paris în 1751, mort în 1825, general de brigadă, sub Ludovic al XVI și numit locotenent general de către Ludovic al XVIII, fû un discipol întocat al lui Mesmer. În 1811 relua experiențele lui Mesmer, dar în loc de a întrebuinta *hârdăul magnetic*, el se folosiă de un copac gros după proprietatea sa dela Buzancy. Niște frânghii înconjurau ramurile și trunchiul acestui copac și bolnavii făceau

acelaş lucru în jurul corpului lor; operatorul magnetiză copacul (?) şi oamenii se vindecau cum se vindecau şi în alte locuri de altfel, fără magnetism animal. De Puységur îşi modifică şi simplifică metoda curând. Punea bolnavii să şadă pe scaune lângă el şi le spunea să fie liniştiţi; apoi, după un moment, le puneă o mână pe cap şi alta pe epigastru. Obţinea astfel, după un interval de timp mai mult sau mai puţin lung, somn sau amorteala, după impresionabilitatea subiectului. Mai târziu modifică iarăş procedeul şi nu mai magnetiză decât dela distanţă. Iată faptul care l-a făcut să-şi modifice procedeul: într'o zi adormind pe un tânăr, văzû, după un timp destul de lung, că acesta ru simţiă nici un efect. Maşinal, îşi retrase mâinile şi, îndată, bolnavul se plânse că îl doare în regiunea epigastrică şi că-l supără respiraţia. Puse din nou mâinile şi efectele încetară. Şi retrase pentru a doua oară mâinile, se dete îndărăt puţin şi le îndreptă, cu vârful degetelor, în spre tânăr, care nu întârzie să adoarmă profund, ceea ce arată că, uneori, după impresionabilitatea subiectului, chipul cum se operează are importanţa lui.

Intr'o altă zi pe când magnetiză pe un tânăr păstor şi căută să producă criza salutară, în loc ca acesta să aibă spasme, fu cuprins de un somn liniştit, un somn însă cu totul special. În adevăr nimic nu putû să-l deştepte, nici sgomotele, nici sguditurile. În urmă se sculă depe scaun, fără să se deştepte din somn, şi începû să umble şi să vorbească, se îndeletnici cu treburile sale, cu mult mai multă deşteptăciune ca înainte când eră treaz. Dealtfel, ascultă de tot ce-i spunea Puységur, care părea că are puterea de a-i schimba, după voie, gândurile şi sentimentele. Când se deşteptă din somn se simţiă sănătos dar părea că uitase tot ce se întâmplase. Aceasta eră starea pe care Puységur o numea «somnambulism», prin analogie cu somnambulismul natural bine cunoscut.

Acest somnambulism, cu puţină exaltare intelectuală şi cu o sprintenie extraordinară, părû magnetizorilor cât se poate de interesant. Ei crezură că, în această stare, mintea omenească eră transformată; aspectul neobişnuit al somnambulului care vorbiă dormind, care nu-şi mai aminteă apoi de ce vorbise, făcû să se creadă că s'au petrecut transformări miraculoase. O gândire deosebită de gândirea normală nu puteă fi decât o

gândire atotputernică, scutită de toate limitările pe care le impun minții simțurile noastre, legile timpului și ale spațiului. Somnambulul reamintă pe profeții inspirați, pitonizele și pitiile, ar fi fost ceva zadarnic să schimbi gândirea, să vezi cu ochii închiși, să înrăurești dormind, dacă n'ai fi fost în stare să vezi prin obstacole, la orice distanță, să cunoști trecutul și viitorul. Constatarea că cugetarea era transformată, simțământul că ea devenise ceva neobișnuit făcū pe unii observatori, novici în studiile de psihologie patologică, să admire și să creadă în *luciditatea* somnambulului.

Aceasta constituī o revelație, somnambulul artificial deveni enorm de interesant și lumea nu se ocupă decât de el. Să transformi mintea omenească, să o faci capabilă să vadă totul, să înțeleagă totul, să știe totul, ce operă măreață și dumnezească! Ce servicii n'ar putea o astfel de minte să aducă omenirii! Trebuie cu orice preț să se studieze mijloacele prin care se produc atari transformări ale minții, să se cultive aceste dispoziții, să se învețe cum să se servească de aceste instrumente admirabile ce s'au creat, în un cuvânt să se facă somnambuli extra-lucizi. Acesta a fost țelul urmărit cu îndârjire, timp de o jumătate de secol, de o mulțime de cercetători.

La 1815 apare o figură foarte interesantă, din punct de vedere al studiului magnetismului animal: abatele Faria, preot portughez, care studiasse fakirismul și alte științe oculte, în India. Inzestrat cu o minte ageră și pătrunzătoare el, care figurează în romanul lui Dumas-tatăl, Contele de Monte-Cristo, denunță pe magnetizatori, neagă existența magnetismului animal și susține că, cauza fenomenelor observate este în idee, în creier. Cu drept cuvânt el este considerat ca precursor al școalei dela Nancy, despre care vom vorbi îndată.

Convins că fluidul magnetic nu există și că efectele atribuite magnetismului animal erau rezultatul modificărilor psihice, datorite, în majoritatea lor, imaginației subiectului supus experienței, abatele Faria producea somnul nervos convingând pe subiect că trebuie să doarmă. Procedul său e simplu. Noizet îl descrie în chipul următor:

«Persoana, care consimte să fie supusă la experiențe, se așează comod în un fotoliu; i se închid ochii pentru a se înlătura

orice cauză de distracție; se face să fie tăcere în jurul ei; i se recomandă în sfârșit să se dea pradă somnului fără rezistență, și, pentru a se micșora acțiunea ideilor trecătoare, cari ar putea să-i ocupe creierul, acela care întreprinde experiența se îndatorează a-și concentra întreaga atenție asupra lui însuși, fără să-și turbure mintea, fără idei determinate, dacă se poate. Când astfel acea persoană e gata să simtă efectele somnului, i se dă cu tărie ordinul să doarmă. La acest ordin, ea suferă o comoție, și în acelaș timp simte un prim grad de ațipire. Dacă aceasta s'a întâmplat pentru întâia dată e nevoie să se repete ordinul de mai multe ori până să vie somnul. Efectul, uneori, e mai sigur dacă punem degetul pe fruntea persoanei ce voim a adormi sau dacă îl sguđuim de umeri. În toate cazurile, dacă persoana o să adoarmă, acest efect nu va întârzi să se producă decât două sau trei minute. . . Efectul va fi cu atât mai sigur cu cât vom avea mai multă încredere și, cu cât persoana supusă la experiență va avea o părere mai bună despre puterea care lucrează asupra ei. Dacă dânsa a văzut mai înainte o altă persoană adormită în acest fel, atunci aceasta va fi o nouă cauză morală care va mări acțiunea voinței sale».

Această descriere probează că abatele Faria a înțeles mai bine decât înaintașii săi, mecanismul psihologic al hipnotismului. Cercetările ulterioare i-au dat deplină dreptate.

Înzadar diferiți medici ca Poisson în 1825, Husson în 1831 și Bernard în 1837 căutară să convingă pe membrii Academiei de medicină din Paris, de unele fenomene reale ale magnetismului animal și propuseră să se verifice experiențele lor. Academia se arată ostilă magnetismului și lucidității somnambulice, iar, în 1837, numește o comisie al cărei raportor eră Dubois, adversar fățiș al magnetismului animal. Iată cum se exprimă Dubois, în această privință: «il faut en finir enfin avec ces extravagances, ces absurdités, ces tours de passe-passe magnetiques».

Totuș se formară societăți magnetice în diferite orașe ale Franței. La 1845 societățile magnetice dela Caen și dela Reims s'au reunit într'un Congres. Cu toate reunirile, discuțiile și publicațiile magnetizatorilor, nici o idee nu iese din activitatea puțin științifică a lor.

În 1841 un chirurg englez Braid, asistă la ședințele unui magnetizator francez La Fontaine și eșind dela ele cu impresia că fenomenele văzute sunt reale, încep să facă și el experiențe și de oarece eră un spirit științific deosebit, se convinse repede că operatorul, adică magnetizatorul, nu avea nici o influență misterioasă, iar ipoteza unui fluid magnetic eră pur și simplu inexactă. El arată că se pot adormi persoane predispuse cu ajutorul unui obiect strălucitor, descrise exact sugestiile, anesteziile, contracturile provocate și cree termenul de hipnotism, care, de atunci, a fost admis de mai toți cercetătorii.

Braid provocă somnul hipnotic punând pe subiect să fixeze cu ochii un obiect strălucitor.

«Luați, zice el, un obiect strălucitor oarecare între degetul mare, indice și mediu dela mâna stângă; ține-ți-l la distanța de 25—45 cm. dela ochi, în o așa poziție, mai jos ca fruntea în care să fie nevoie de maximul de efortare, din partea ochilor și pleoapelor, pentru ca subiectul să privească fix obiectul. Trebuie să facem pe pacient să înțeleagă că trebuie să-și țină ochii neconținut fixați pe obiect și să fie cu mintea ațintită numai la acest lucru. Se observă că, din cauza acțiunii sinergice a ochilor, mai întâiu se vor contracta pupilele; puțin în urmă vor începe să se dilate și, după ce s'au dilatat și au căpătat o mișcare de fluctuație, dacă degetele indice și median dela mâna dreaptă, întinse și puțin depărtate unul de altul, sunt duși dela obiect către ochi, atunci e foarte probabil că pleoapele se vor închide involuntar cu o mișcare vibratorie. Dacă lucrurile nu se petrec astfel sau dacă pacientul *mișcă globii oculari*, spuneți-i să reînceapă, făcându-l să priceapă că trebuie să lase pleoapele să se coboare atunci când, din nou, veți aduce degetele către ochi, dar *că globii oculari trebuiesc ținuți în aceeaș poziție și mintea ațintită numai la idea obiectului*. Se va întâmplă, în general, că ochii se vor închide cu o mișcare vibratorie, adică spasmodic».

«Din cauza excesului de *obosire a atenției produsă de către gândul pironit numai asupra unui singur lucru, asupra unei singure idei, care nu e de natura excitantă*, din cauza unui exces de oboseală de care suferă un sistem de mușchi, din cauza stării care rezultă din poziția necomodă și forțată a ochilor,

din suprimarea respirației și, în general, din cauza repaosului, se desvoltă în creier și în tot sistemul nervos, acea stare specială care se cheamă hipnotism sau somn nervos...»

«Eu deștept pe pacient bătând în palme sau dând bolnavului o palmă pe braț sau pe gambă sau, încă, prin presarea sau frecarea pleoapelor, sau prin un curent de aer în obraz. Prin aceste mijloace, niciodată nu mi s'a întâmplat să nu pot deștepta repede subiectul».

Cam vreo 20 de ani hipnotismul desprețuit fu lăsat pe mâna șarlatanilor: unii vindicatori îl exploatau încă în secret și mulți indivizi exhibau în public niște subiecți, mai mult sau mai puțin real hipnotizați. Belgianul Donato, italianul Alberti, danezul Hansen, francezul Montus străbăteau orașele arătând publicului atitudinile și mișcările subiecților sugestați.

Oamenii de știință nu mai îndrăzneau să se ocupe de hipnotism care era confundat cu magnetismul animal cel rău privit, se simțea că studiul lui era complicat și greu și pentru a nu mărturisi aceasta, se spunea că acest studiu era cu neputință din cauza primejdiei perpetue a simulației; se considera ca admis că toate greșelile săvârșite erau datorite vinei subiecților, relei lor credințe, simulațiunii lor. Unii autori încercară să risipească aceste temeri cercetând somnul hipnotic la animale. Dar studiile lui Kircher, Czermack, Heubel, 1877, Beyer, 1878, Beard, 1881, Danilewski, 1889, nu par a avea prea mult succes. În faptele studiate de ei, e mai mult vorba de manifestările fricei decât de hipnotism adevărat și se simți nevoia să se revină la studierea hipnotismului la om.

Anul 1860 este o dată însemnată pentru studiile de hipnologie, grație cercetările profesorului Azam, dela Bordeaux. Având norocul de a întâlni o bolnavă cu catalepsie spontană, și cu desdoirea personalității, el a repetat, cu ea și cu alte persoane, experiențele lui Braid, de veracitatea cărora se îndoiă fiindcă i se păreau extraordinare. Rezultatele căpătate l-au convertit însă, căci s'a încredințat de autenticitatea lor.

Ceeace uimiă mai mult în faptele observate de Azam, era posibilitatea de a provoca, prin hipnotism, o anestezie completă a subiectului. S'a crezut că aceasta ar fi o metodă care ar fi putut înlocui cloroformizarea. Velpeau, Broca, Follin, Verneuil,

Demarquay și Girot-Teulon, Gigot-Suard, Philips se interesară de chestiune; dar, în curând, trebui să se renunțe la speranțele zadarnice, căci fixitatea privirii nu izbutiă să provoace cu siguranță somnul nervos la orice individ. Totuș, unele operații chirurgicale făcute public, în serviciile spitalicești, la *bolnavi* făcuți nesimțitori prin hipnotizare prealabilă, atraseră atenția savanților și arătară tuturor că, în hipnotism, sunt fapte reale ale căror determinism trebuiește căutat. Pe acea vreme apărură studiile curioase ale lui Mesnet asupra somnambulismului patologic, cartea lui Liébeault (dela Nancy) asupra somnului și stărilor analoage, articolul deseori citat al lui Mathias Duval asupra hipnotismului.

Experiențele lui Azam, cu tot interesul lor real, n'au avut un mare răsunet. Oamenii de știință nu îndrăzneau să se ocupe de hipnotism care eră confundat cu magnetismul animal, de tristă memorie, încât câțiva cercetători precum Kircher, Czermak, Heubel și Kreier încercară somnul hipnotic la animale. Însă, după cum am mai spus, fenomenele observate ar fi datorite mai mult fricii decât adevăratului hipnotism.

Renașterea hipnotismului este datorită lui Liébeault, lui Ch. Richet, lui Charcot și lui Bernheim. Acești oameni distinși au făcut ca hipnotismul să intre în faza *științifică* de azi și lor le datorim cunoștința mecanismului fenomenelor hipnotice, fără a pretinde că s'a spus ultimul cuvânt asupra acestei mari probleme psihologice.

Liébeault din Nancy a înțeles mai bine ca înaintașii săi natura numitului magnetism animal. Revenind la doctrina abatelui Faria a arătat că hipnoza e un fapt pur psihologic, a cărui explicație se află în sugestie. El a descris mai precis diferitele grade de hipnoză și a creat psihoterapia sugestivă. El admite 2 feluri de somn: somn ușor și somn profund sau somnambolic. Somnul ușor are patru grade:

I grad. Somnolența: caracterizată prin moleșeală, ațipire, capul greu, dificultate de a ridica pleoapele. În 1886, 6.06% au prezentat aceste semne.

II grad. Somn ușor: caracterizat și prin un început de catalepsie. Subiectul poate încă să-și schimbe atitudinea: 17.48% erau în acest grad.

III grad. Somn ușor mai profund: înțepeneală, catalepsie, executare de mișcări automate; subiectul nu mai are destulă voință să oprească automatismul rotator sugerat: 35.89% din subiecți.

IV grad. Somn ușor intermediar: în afară de catalepsie, automatism rotator, subiecții nu dau atenție decât hipnotizatorului și, la trezire, nu au păstrat amintire decât despre aceea ce s'a petrecut între ei și acesta.

Somnul profund sau somnambulic are două grade:

I grad. Somnul somnambulic ordinar, caracterizat prin amnezie completă la deșteptare și de halucinabilitate în timpul somnului; halucinațiile dispar la trezire. Subiecții sunt supuși voinții hipnotizatorilor, 24.94%.

II grad. Somnul somnambulic profund, caracterizat prin amnezie la deșteptare, halucinabilitate hipnotică și post-hipnotică; supunere oarbă față de hipnotizator, 4.66%.

Charles Richet combătut cu succes prejudecata simulării mai adăugând niște studii asupra câtorva puncte din psihologia somnambulismului provocat: descrie toate fenomenele de sugestie și stăruie asupra sugestiei prin atitudini, mișcări și gesturi. Senzațiile kinestetice cari joacă rolul sugestiei pot fi fortuite și să nu depindă de experimentator: o crampă a gâtului unei persoane bete de hașis devine punctul de plecare al unui vis complicat. Aceste vise sugerate pot să se desvolte prin asociații de idei și să hotărască modificări ale personalității. Ch. Richet insistă astfel asupra unei concepții psihologice adevărată încă chiar azi, aceea a izolării, în minte, a ideii care se transformă în sugestie.

Charcot, profesor de clinica boalelor sistemului nervos, cu o reputație extraordinară de clinician a înțeles importanța ce putea să aibă, din punct de vedere medical și filozofic, studiul acestor stări de somnambulism provocat, respinse fără cercetare de către știința oficială. Dar pentru a se apropia de acest studiu cu prudență, el voiă, pe de o parte, să se pună la adăpost de primejdia simulării și, pe de alta, să întrebuinteze o metodă științifică. El tocmai obținuse mari succese analizând simptomele pe care le prezentau boalele măduvei spinării și crezută că nu poate face altceva mai bun decât să aplice aceleași metode

în studierea stărilor hipnotice. Fără îndoială recunoștea că există, în aceste stări, niște fenomene psihologice ciudate și foarte importante; cunoștea sugestia. Dar el repetă pururea că aceste fenomene psihologice erau foarte complicate și delicate de examinat, că toate greșelile magnetisoriilor erau datorite metodei lor greșite, obiceiului de a începe cercetarea unei probleme prin studiul părții ei cele mai complicate, că el voia să urmeze regula lui Descartes și să înceapă prin studierea faptelor celor mai simple și cele mai accesibile verificării științifice. Înainte de a studia fenomenele psihologice delicate cari se petrec în mintea unei persoane, când ea se găsește în o stare anormală, trebuie mai întâiu să cunoaștem exact caracterele acestei stări anormale și să o putem recunoaște prin niște semne lămurite și cari nu se pot simula. Pentru un neurologist obișnuit să examineze tabesul și sclerosă laterală, simptomele lămurite și cari nu se pot simula erau modificările mușchilor, ale mișcărilor reflexe și modul cum se prezintă diferitele sensibilități. Dacă sistemul nervos era cu adevărat modificat trebuia să se constate modificări ale acestor deosebite fenomene, și astfel, prin o metodă pe care el o credea riguroasă, Charcot începuse să studieze mai ales starea mișcărilor și a reflexelor la indivizi pe care îi prezentau unii din elevii lui și cari se găseau, ziceau ei, în somn hipnotic.

În hipnoză există o oarecare excitabilitate mușchiulară și nervoasă, așa încât era de ajuns să se întrebuințeze aceleași noțiuni anatomice, aceleași procedee de examinare, aceleași instrumente, cum, de pildă, cu vestitul ciocan de reflexe se putea opera ca mai înainte în mijlocul elevilor, se continua a se căuta, pe membrele goale ale subiectului, locul de elecție unde lovitura ciocanului determină o frumoasă contractură vizibilă pentru toți și foarte demonstrativă. Charcot nu putea să ție piept ispitei, el declară că studiul a atari fenomene era conform în totul metodei celei mai sănătoase, că această metodă pune la adăpost de simulare din partea somnambulilor și că, prin ea, trebuie să ajungi la critica a tot ce s'a descris despre magnetismul animal.

În fine, faptele acestea au fost observate la femeile histerice; de aci se conchidea că era vorba de fenomene determinate prin oarecare manopere, dar cari nu puteau să apară decât la acelaș fel

de bolnavi. De altfel nu toate histericele prezentau aceste fenomene și apariția simptomelor de acest fel eră legată de un grad foarte înaintat al boalei.

Acestea sunt ideile pe cari le-a prezentat Charcot la Academia de științe, la 13 Februarie 1882, în o comunicare despre diferitele stări nervoase provocate prin hipnotizare la histerice. Nu trebuie uitat că Academia condamnase de trei ori toate cercetările despre magnetism animal și că eră o adevărată îndrăzneală să o facă să asculte o lungă descriere a fenomenelor analoage. Charcot putu face aceasta prin autoritatea sa științifică necontestată, apoi prin metoda întrebuițată în acest studiu, arătând că se pune neconținut la adăpost de simulare prin verificarea complicată a formei anatomice a contracturii și, în fine, prin tendința generală a comunicării sale care prezintau aceste fapte ca niște simple simptome ale unei boale particulare. Lumea crezû, și chiar Charcot credeă că acest studiu eră departe de magnetismul animal și că el eră condamnarea definitivă a acestuia. Iată motivul pentru care Academia nu se revolta și primi cu interes un studiu care puneă capăt certei îndelungate asupra magnetismului, cu prilejul căruia mulți din membrii Academiei aveau oarecare remușcări de conștiință.

Charcot distinse dar trei perioade la individul hipnotizat: letargie, catalepsie și somnambulism, stări cari puteau exista separat, la diferite bolnave atinse de histerie. Totalul acestor trei stări formă marele hipnotism, deosebit de micul hipnotism, în care fenomenele nu ating amploarea celui dintâiu.

Vom da încă câteva amănunte în privința ipotezei elaborate de Charcot în privința fazelor hipnotismului.

În letargie există o oarecare excitabilitate mușchiulară și nervoasă, așa că eră de ajuns de a excita, prin o lovitură sau prin o frământare, o masă mușchiulară sau nervii corespunzători, pentru ca să se ivească contracții puternice ale acestor mușchi, contracții care stăruiau sub formă de contracturi mai mult sau mai puțin tenace și care nu puteau fi făcute să înceteze decât prin unele procedee cum ar fi excitarea mușchilor opuși. Aceste contractări se produceau după legile anatomiei: excitarea nervului median, cubital sau radial determinau contracții în raport exact cu repartiția acestor nervi în mână, ghiara

mediană, cubitală sau radială pe care le cunoaștem dela leziunile organice. Aceste contractări produse odată, se generalizează după legea lui Pflüger: dela eminența tenar, trece la mână, la braț, la umărul stâng, apoi la umărul și la brațul drept, în sfârșit în unele cazuri la gamba stângă și la gamba dreaptă.

În catalepsie, unele fenomene de sugestie se obține cu ușurință, și, din cauza simplității lor și puținei lor tendințe de a se generaliza, pot fi ușor analizate. Aci e vorba de o inerție mentală, care nu e nici prea profundă, nici absolută; este posibil să provocăm ca o deșteptare parțială în organul funcțiunilor psihice. Astfel putem face să renască o idee, o grupă de idei legate între ele prin asociația prealabilă. Dar acest grup pus în activitate va rămâne limitat; nu va avea loc o propagare, o difuziune a mișcării începute, tot restul va rămâne adormit. Prin urmare, idea sau grupa de idei sugerate, se vor găsi în izolarea lor, scăpate de sub controlul acestei mari colecții de idei personale, adunate și organizate de mult, care constituie conștiința propriu zisă, *eul*. Iată de ce mișcărilor, cari traduc în afară aceste *acte* de cerebrație inconștientă, se vor distinge prin caracterul lor automatic, într-o câțva pur mecanic. Atunci avem înaintea noastră *omul mașină*, visat de către Lamettrie.

În starea de catalepsie, la cei mai mulți indivizi, singurul mijloc prin care putem intra în relație cu hipnotizatul este *simțul mușchiular*. Numai gestul, atitudinea pe care o imprimăm subiectului îi sugerează idea pe care voim să-i o transmitem. Dacă îi strângem pumnii cu un gest agresiv, de pildă, atunci vedem că dă capul îndărăt, fruntea, sprâncenele și rădăcina nasului se încrețesc, luând o expresie amenințătoare. Apropiată-i din contră de gură degetele sale întinse, atunci buzele se depărtează una de alta, zâmbește, fața îi ia o expresie de duioșie cu totul opusă celei de mai înainte. După studierea influenței gestului asupra fizionomiei, se poate, comparativ, studia influența fizionomiei asupra gestului, cum au făcut Charcot și Richer.

Tot la simțul mușchiular trebuie să raportăm fenomenele care se produc când se acționează prin electricitate diverșii mușchi faciali ai expresiunii, după indicațiile lui Duchenne de Boulogne. Dacă la un subiect determinăm contractia orbicularului superior al pleoapelor (mușchiul mâniei), vedem figura mâniată;

în acelaș timp mâna dreaptă ia o atitudine agresivă, cea stângă o poziție de apărare.

Dacă excităm dimpotrivă mușchiul marele zigomatic (mușchiul râsului), expresia fizionomiei și atitudinea generală corespunzătoare, sunt acele ale râsului.

Trebuie accentuat faptul că fiecare impresiune astfel deșteptată prin intermediul simțului mușchiular, rămâne limitată la ea însuș, fără difuziune, fixată, pentru a zice așa, un timp care nu e limitat decât de durata acțiunii musculare care menține membrele în atitudinea expresivă produsă în mod artificial.

În faza *somnambulică* e vorba de o stare de obnubilație, de toropeală mentală mai mult sau mai puțin accentuată. Fără îndoială deșteptarea determinată de către sugestie rămâne parțială, dar numărul elementelor în joc este mai puțin limitat decât în cazul precedent, și deseori se produce o difuziune a fenomenelor psihice provocate, destul de însemnate ca să se manifesteze o oarecare tendință la reconstituirea eului. Atunci vedem, destul de des, că ordinul, sugestia devin prilejul unei rezistențe din partea subiectului, care cedează în toate cazurile și se supune dacă se insistă puțin. Însă aceasta nu se întâmplă fără discuție prealabilă. Să mai adăugăm că mișcările în raport cu ideile sugerate sunt, în consecință, deseori foarte complexe; ele nu mai au caracterul de precizie mecanică pe care-l prezintau în forma precedentă și dimpotrivă iau, până a produce iluzie, înfățișarea actelor voluntare, mai mult sau mai puțin premeditate.

De altfel, în această perioadă *somnambulică*, toate simțurile sunt deschise și se poate zice chiar că, dacă conștiința e deprimată, sensibilitatea la impresiile comunicate se găsește, din contră, exaltată. Devine ușor, prin urmare, să intrăm în relație, prin niște procedee foarte diferite, cu persoana hipnotizată. Dacă îi prezentăm cu insistență un lucru, numai vederea lui va deșteptă într'ansa un număr oarecare de idei în raport cu natura lucrului și aceste idei se vor obiectivă întrucâtva fatal, sub forma de fapte corespunzătoare; sau dacă, prin gesturi semnificative, se figurează în spațiu fie un obiect fie un animal, acest animal, acest obiect închipuit, vor lua în ochii hipnoti-

zăturii o existență reală, așa că va pune în mișcare seria corespunzătoare de idei și de mișcări: în sfârșit, și în un mod încă mai perfect, sugestia va putea să se împlinească prin ajutorul cuvântului, fie singur, fie, și mai bine, asociat cu gesturi.

Ideile lui Charcot au întâmpinat o rezistență însemnată din partea lui Bernheim. La început acesta din urmă cită cu elogii experiențele lui Charcot pe care le numea memorabile, spune că putuse provoca prin presiunea unui nerv și fără să zică bolnavului ceva, contracția mușchilor inervați de acest nerv. Susține în urmă, că deși fenomenele de hipnotism și de sugestie se observă la oameni sănătoși, a constatat totuși că experiențele pe histerici erau mai demonstrative. Să dăm mai întâiu procedeul lui Bernheim în hipnoză.

Iată amănuntele metodei lui Bernheim:

«Întâiu spun bolnavului că cred util să-l supui la terapeutică hipnotică; că este posibil să-l vindec sau să-i alin durerile prin somn; că hipnotismul nu e ceva rău-făcător sau extraordinar; că el e un *simplem somn*, care se poate provoca la toată lumea, somn liniștit, binefăcător, care restabilește echilibrul sistemului nervos, etc.; la nevoie, fac să adoarmă în fața lui unul sau doi subiecți ca să-i arăt că acest somn nu are nimic penibil, nu se întovărășește de nici o experiență, și când am depărtat astfel, din mintea lui, preocuparea produsă de ideea magnestimului și teama mistică care e legată de necunoscut, mai ales când a văzut bolnavi vindecați sau ameliorați prin acest somn, el capătă încredere și vrea să fie adormit. Atunci îi zic: «Uită-te la mine și să nu te gândești decât la somn. Vei simți că ți se îngreuiază pleoapele, că ochii ți se obosesc; ei clipesc, lăcrămează; vederea devine confuză; ochii se închid». Unii subiecți închid ochii și dorm imediat. La alții, repet, accentuez mai mult, fac gesturi; puțin importă natura gestului. Pun 2 degete ale mâinei drepte înaintea ochilor subiectului și îi spui să se uite fix la ele, sau, fac mâinile amândouă să treacă de mai multe ori de sus în jos pe dinaintea ochilor lui; sau încă, îl poftesc să se uite fix în ochii mei și caut în același timp să-i concentrez toate atenția asupra ideii somnului. Zic: «pleoapele d-tale ți se închid, nu mai poți să le deschizi. Simți mâinile grele, ca și picioarele; nu mai simți nimic, mâinile d-tale rămân nemișcate, nu mai vezi nimic; somnul vine». Și adaug ca un ton poruncitor: «Dormi!» Adeseori acest cuvânt înclină balanța; ochii se închid, bolnavul doarme...

«Pentru a obține deșteptarea imediată, procedez prin sugestie vocală, întocmai cum procedez pentru a obține somnul. Zic: «gata, deșteaptă-te!». Și aceste cuvinte, pronunțate chiar în șoapte, sunt de ajuns, la unii subiecți hipnotizați de mai multe ori înainte, să provocăm deșteptarea imediată. La câțiva trebuie să repetăm porunca: «ochii d-tale se deschid, te-ai deșteptat». Dacă aceasta nu e de ajuns, acțiunea de a suflă odată sau de mai multe ori pe ochii

provoacă deșteptarea; nici nu a trebuit să recurg la alte procedee, precum stropirea cu apă rece; deșteptarea a fost cum nu se poate mai ușoară».

Ceva mai mult, Bernheim reduce toate fenomenele hipnotice la influența sugestiei. Iată cum se exprimă în această privință:

«Fără îndoială, zice el, Braid a putut adormi pe subiecți prin fixarea unui obiect strălucitor, fără să-i înștiințeze că vor dormi. Dar oboseala pleoapelor este o senzație care, la unii, dă sensorului ideea de somn. Senzația sugerează hipnoza... Închiderea ochilor, lipsa impresiilor vizuale, obscuritatea, concentrarea spiritului asupra lui însuși, îl împiedică de a fi distras în afară, creiază imaginea somnului; este o invitație la somn; este o senzație care deșteaptă, prin obișnuință, sau prin acțiune reflexă, toate celelalte fenomene ale somnului...

«Atingerile cu mâna, excitațiile sensoriale nu isbutesc decât dacă sunt asociate cu ideea, dată subiectului sau ghicită de acesta, că trebuie să doarmă... Gesturile nu sunt folositoare decât pentru a mări sugestia încarnând-o în ceva material care produce concentrarea atenției subiectului. Toate aceste procedee diverse se reduc, în realitate, la unul singur: sugestia. Să impresiionăm subiectul și să facem să intre în capul lui ideea de somn, acesta e fenomenul».

În un articol asupra rolului fricei, în 1886 și mai ales în a doua ediție a cărții sale, Bernheim atacă pe față învățământul lui Charcot: «Dacă nu am luat ca punct de plecare, în studiile noastre, cele trei faze ale hipnotismului histeric, cum au fost descrise de Charcot, cauza este că, prin observațiile făcute, nu am putut să le confirmăm existența. Nu constatăm nici hiperexcitabilitate neuro-mușchiulară, nici exagerarea reflexelor... În toate cazurile subiectul aude foarte bine pe operator și poate fi trezit cu un cuvânt.

... Noi n'am constatat că deschiderea sau închiderea ochilor, sau fricțiunea vertexului modifică fenomenele sau că le desvoltă la subiecți neapți să le manifeste numai prin sugestie... Invers, toate aceste fenomene se obțin cu ușurință când le descriem în fața subiectului, când lăsăm ideea despre aceste fapte să pătrundă în mintea lui. Nu numai că se va obține astfel efectele clasice ale magnetului, dar chiar toate transferurile cu puțință. Zic «voiu întoarce magnetul în altă direcție și transfertul va avea loc dela mână la gambă». După un minut, în adevăr, brațul cade și gamba se ridică; pun din nou magnetul pe gambă fără să zic nimic și transfertul se face dela gambă la

braț. Dacă, fără să spun nimic subiectului, înlocuiesc magnetul prin un cuțit, un creion, o sticlă, o bucată de hârtie sau prin nimic, se produce aceleș fenomen».

«Văzând o tânără bolnavă care venea dela Salpêtrière și care prezentă cele trei stări, de ce să nu spun impresia ce-am avut-o? Anume că eră supusă la o cultură specială, imitând prin sugestie inconștientă fenomenele ce le vedeă că se produc în jurul ei la alte somnambule din aceeaș școală, dresate, prin imitație să realizeze niște fenomene reflexe în o ordine tipică, cu alte vorbe, ea nu mai eră o hipnotizată naturală, dar o *nevroză histerică sugestivă*».

În un articol din «Le Temps», din 29 Ianuarie 1891, Bernheim termină astfel:

«Observatorii dela Nancy conchid, din experiențele lor, că toate fenomenele observate la Salpêtrière, cele trei faze, hiperexestabilitatea neuro-musculară din perioada de letargie, contractura specială provocată în timpul perioadei zisă de somnambulism, transfertul prin magneți nu există atunci când experimentăm în astfel de condiții în cât să nu intervină sugestia. Cu alte cuvinte, subiecții nu fac aceste lucruri decât când știu că trebuie să le facă, fie pentru că au auzit vorbindu-se de ele, fie că le-au văzut executate de alți subiecți, într'un cuvânt, fiindcă ideea fenomenului s'a introdus, pe calea sugestiei, în creierul lor. Hipnotismul dela Salpêtrière este un hipnotism de cultură».

Statisticile sunt foarte demonstrative: din 1.000 persoane hipnotizate de Liébeault, în 1880, nu erau decât 27 refractari, toți ceilalți au fost influențați în un grad mai mic sau mai mare: asta va să zică că, în acel an, Liébeault a hipnotizat pe toți aceia care s'au prezentat lui. Să se pună această constatare față în față cu părerea lui Charcot care, în 10 ani, a găsit, la Salpêtrière, 12 cazuri de hipnotism și se va vedeă accentuându-se opoziția între cele două școli. Există, în aceste teze, un teren de luptă favorabil la toate discuțiile.

Concepția medicală importantă care face din hipnotism unul din simptomele histeriei a început să se răspândească chiar dela începuturile magnetismului animal. Bertrand face din magnetism leacul histeriei, căci «magnetismul reușește mai iute și produce efecte mai bune la femeile isterice». Abatele Faria spune și mai lămurit: «Nu se produce la histerice un somn lucid care nu există, ci noi nu facem decât să-l dezvoltăm, fiindcă el există la ele mai înainte, căci existau predispoziții dobândite».

Noizet recunoaște că boalele de nervi și histeria dau numărul cel mai mare de somnambuli artificiali». Cetim în Briquet: «Datorim lui Gendrin faptul că a atras din nou atenția medicilor asupra celor cunoscute de mult, anume că cea mai mare parte din somnambuli ziși magnetici e formată din femei isterice. După ce a spus lămurit că efectele somnambulismului artificial sunt nule la indivizii sănătoși, Despine recunoaște că «această stare anormală esențialmente patologică atârnă de histerie». În 1868, Baily susține, la Strasbourg, o teză asupra somnului magnetic în histerie. Deci nu Charcot și școala lui au inventat această teză medicală, ei nu au făcut altceva decât s'o verifice și să o conforme în mii de chipuri. Pierre Janet susținuse această teză în 1889, înainte de a aparține școalei lui Charcot și în urmă toate studiile sale l-au întărit în aceeași convingere. De atunci încolo un mare număr de autori străini de această școală am ajuns la aceeași concluzie: Jung admitea că adevărații somnambuli artificiali prezentați până aci sunt niște histerici. Donkin, Orlitz (dela Moscova), Croq (dela Bruxelles) au susținut păreri analoage. Patimile pe care le iscă odinioară această discuție s'au stins acum și putem prețui cu mai mult sânge rece argumentele favorabile interpretării histerice a somnambulismului provocat.

Babinski, căruia știința îi datorește cercetări importante asupra histeriei, consideră că hipnotismul atârnă de histerie. Iată cum se exprimă în această privință:

«Fenomenele hipnotice, ca și fenomenele isterice rezultă din sugestie și dispar prin influența contra-sugestiei.

«Se înțelege cu ușurință că hipnotismul fiind un produs al imaginației, al sugestiei, are înfățișări foarte deosebite.

«Somnul hipnotic nu creează sugestibilitatea; nici nu e demonstrat că o mărește; el constituie numai o manifestare a ei».

«Subiecții hipnotizabili și histericii sunt susceptibili de a prezenta turburări (fenomene hipnotice, fenomene histerice), pe care ei le cred reale, însă în o oarecare măsură numai; sinceritatea lor cunoaște limita».

Este greu de fixat exact indicațiile precise ale medicației sugestive. Unii din partizanii ei o întrebuințează în toate boalele, sub pretextul că, dacă ea nu face bine, nu poate să facă rău, și că, în toate boalele, afară de leziunile pe care sugestia

nu poate să le nimicească, există și turburări funcționale supradăugate pe care ea poate să le atingă și să le modifice în bine.

Plecând dela aceste principii Liébeault și Bernheim, la Nancy; Bérillon și Luys, la Paris; Lloyd Tuckey, la Londra; Moll, la Berlin; van Reuterghem și van Eeden, la Amsterdam; Otto G. Wetterstrand, la Stockolm, etc. hipnotizează toți bolnavii cari vin la ei: ataxici, tuberculoși, canceroși, coxalgici, disenterici, etc și poruncesc unuia să numai sufere, altuia să mănânce cu poftă, altuia să nu se mai ducă la W. C. decât de două ori pe zi, etc. Ei spun că obțin succese remarcabile și publică statistice din cale afară de frumoase.

În a 2-a ediție a cărții sale asupra *Sugestiei și aplicațiilor sale la terapeutică*, Bernheim aduce 71 observații amănunțite de diferite boale tratate prin medicina sugestivă. «Nu sunt, spune el, observații alese; aş putea, nepublicând decât pe acele în care vindecarea a fost completă și instantanee, să înfrumusețez tabloul și să izbesc și mai mult mintea cetitorului; țin să mă mărginesc la strictul adevăr și să prezint o idee cât se poate de adevărată despre rezultatele pe care le dă sugestia terapeutică». Cu toate aceste măsuri din 71 de cazuri citate de autor, se numără 59 vindecări, 12 ameliorări și nici un insucces. Din 99 observații publicate în altă carte mai nouă a lui Bernheim: *Hipnotism sugestic, psihoterapie*, găsim 72 vindecări și 27 ameliorări, ceea ce dă, la un total de 170 observații, 131 vindecări și 39 ameliorări.

Statisticile lui van Reuterghem și van Eeden, Otto G. Wetterstrand și Luys sunt tot așa de remarcabile.

Totuș cea mai mare parte din neurologiști refuză să întrebuițeze sistematic hipnoterapia la tratamentul tuturor boalelor. Ei cred și pe drept cuvânt, că e bine să recurgem la sugestia terapeutică în cazurile în care ea are sorți de izbândă, dar că nu trebuie să o facem metodă generală și exclusivă.

Accidente susceptibile de a fi modificate în bine prin sugesție sunt relativ puțin numeroase.

În primul rând, după A. Pitres, trebuie să punem accidente histerice, precum și accidente intermitente, cum sunt atacurile convulsive sau delirante, accidente permanente interparoxistice, precum paralizările, contractările, spasmurile dure-

roase, ticurile, afonia și mutismul, delirul. În urmă vin oarecare obișnuințe rele și unele turburări funcționale cari se observă la nevropați și cari, prin repetare, au devenit adevărate nevoi, cum sunt morfinomania, alcoolismul, onanismul, înclinările sexuale anormale, incontinența urinei, insomnia.

S'au citat, între altele, câteva exemple de restabilire a menstruației sau de oprire a metroragiilor, obținute prin sugestie.

În fine, s'au putut atenua sau să se facă să dispară, prin această metodă, unele turburări vaso-motorii sau secretorii de origine nevropatică.

În afară de aceste cazuri, terapeutică sugestivă nu are sorti de izbândă. Joffroy vindecă astfel histerii convulsive și paralizii, Blanche Edwards vărsături incoercibile, Babinski abazii cu agorafobii și vorbește într'un chip interesant de alternarea stărilor histerice cu stările hipnotice. Gilles dela Tourette arată cum hipnotismul vindecă cu ușurință somnambulismul natural. Pitres insistă asupra tratamentului anorexiei histerice și publică tratamentul interesant al unui acces de letargie: chiar dela începutul accesului el provoacă somnul hipnotic în care subiectul rămase sub direcția lui și pe care putea să-l întrerupă după voință. Fontan și Ségard, în un volum consacrat acestei terapeutice, observă că turburările fizice ale nevrozelor cedează mai repede decât turburările mintale. Ballet, Dumontpallier, Cullerre, Sollier, Briand, Laloy și mulți alții publicară vindecări de atacuri, deliruri, paralizii de tot felul. Mesnet descrie, în 1889, operații chirurgicale executate în timpul somnului hipnotic.

Dar dacă nu se pretinde că se vindecă totdeauna complet boalele organice ale sistemului nervos, se declară însă că se atenuiază și se suprimă cea mai mare parte din simptomele cele mai penibile. Fontan și Ségard vindecă hemiplegiile consecutive hemoragiilor cerebrale sau mielitele de diferite naturi. Berillon prezintă congresului de alieniști din Bordeaux un studiu asupra rolului sugestiei hipnotice în tratamentul ataxiei locomotrice (5 August 1895).

Bolnavilor atinși de vesanii tipice (nehisterice), de obsesii neurastenice, de epilepsie idiopatică hipnotismul nu le folosește de loc, cum nu le folosește nici bolnavilor atinși de

leziuni organice ale căntrilor nervoși. Trebuie însă să ținem socoteală, în ceea ce privește pe aceștia din urmă, de asocierea frecventă a unor simptome histerice (sau cel puțin mobile, ca accidentele histerice și întocmai ca acestea, accesibile sugestiei) cu simptome care depind de leziuni cerebrale sau medulare.

Aplicarea acestui tratament la maladiile mintale continuă mai ales sub direcția lui Auguste Voisin, care expuse la congresul din München, în 1892, tratamentul unor forme de alienație mintală prin sugestie hipnotică; Cullerre semnalează fapte de acelaș tel; Goroditsche aplică acest tratament la obsedați și la claustrofobi, și declară că «aproape toți neurastenicii pot fi hipnotizați cu ușurință». Bérillon și Mavroukakis tratară deasemeni cu succes cazuri de agorafobie la degenerați.

Morfinomanie. Nu se găsește nimic asupra acestui subiect în cărțile lui Dubois și Dejerine. Datorim cea mai bună metodă de tratament a morfinomaniei unui medic hipnotizator, care a introdus opera lui Liébeault în Suedia. Wetterstrand din Stockolm a publicat o monografie remarcabilă asupra a 718 cazuri diverse tratate prin hipnoterapie. Această carte a fost tradusă în toate limbile. Wetterstrand a publicat în «Zeitschrift für Hipnotismus» (actualmente «Journal f. Psychologie u. Neurologie») un articol excelent asupra somnului prelungit; el dădea o importanță capitală hipnozei prelungite timp de mai multe ore și chiar timp de mai multe săptămâni.

El a publicat tot acolo, un mic capod'operă asupra tratamentului morfinomaniei, în care dezvoltă idei noi și o terapeutică cu totul opusă celei care există încă în aproape toate casele de sănătate. Wetterstrand demonstrează superioritatea sugestiei hipnotice și dă ca probă rezultatele sale controlate cari sunt superioare celor obținute prin vechile metode. În fiecare an am ocazia să găsesc cât e de justă psihologia morfinomanului dată de el și superioritatea modului cum îngrijește pe morfinoman; cu acest procedeu, ajungem să privăm repede un bolnav de morfină, *fără să recurgem la internare și aproape fără să-l facem să sufere.*

Marele avantaj al hipnozei, când putem să o provocăm în aceste cazuri, este că face *să înceteze suferințele*, durerile și procură somn bolnavilor, afară de primele 48 ore de abținere.

Putem sugera desgustul de morfină și, în unele cazuri, această sugestie are loc ca la alcolic. Ingrijesc, în acest moment, un morfinoman care nu mai dorește morfina, începând din prima zi de abținere.

Tabagismul. Există oameni care, cu toată dorința de a nu mai fuma, nu izbutesc să se lase de tutun. Am avut ocazie de a observa aceasta mai ales la tuberculoșii pulmonari. Spre a-i desbăra de fumat, ar fi trebuit să-i tratăm ca pe niște morfinomani, așa am făcut eu. Când, după câteva zile, hipnoza este destul de profundă, sugerez desgustul de tutun și pun pe bolnav să fumeze chiar atunci. Lui i se face greață, aruncă țigarea și nu mai reîncepe să fumeze. Sugestia nu devine eficace decât în caz de hipnoză profundă.

Voiu da, în rezumat, observația unui tânăr suferind de mușism histeric, caz publicat în colaborare cu regretatul dr. Marcel, și care e primul document științific publicat în România asupra tratamentului prin hipnotism.

În Maiu 1887 S. un tânăr de 18 ani, era cassier-contabil la o fermă mare. De frica hoților dormea chiar în odaia, în care se găsea cassa de bani. Într-o noapte, fiind în pat, i se părură că aude niște indivizi prin curte: fără îndoială, hoți. Îi vede cum sparge ușa și se reped asupra lui cu gândul de a-l sugruma. Această halucinație se explică, în parte, prin faptul că în noaptea aceea se găsea în casă o sumă mai mare ca de obicei. A doua zi fu găsit, în nesimțire, și toate mijloacele întrebuintate spre a-l face să-și vină în fire fură zadarnice. Dus la familia lui, bolnavul ne spune, că a rămas 13 zile în o stare de toropeală profundă, fără să aibă cea mai mică legătură cu lumea externă și nu mănca nimic. E de observat că, în primele zile care urmară după accident și probabil sub influența unui automatism cerebral inconștient, S... avea la aceeași oră (4 p.m.) accese histerice.

A 14-a zi bolnavul iese din coma și constată, cu mirare, că nu se mai găsește în odaia lui. Privește mirat persoanele din jur și medicamentele care se găsesc pe măsuță; se crede a doua zi după accident. În același timp el constată că falca sa inferioară este contracturată și că îi este imposibil să spună o vorbă. Starea

sa îl impresionează; începe să plângă; fiori îi străbat corpul; o ceață groasă i se așează înaintea ochilor și pierde cunoștința. (E probabil că a avut, atunci, un atac de histerie). 3 ore în urmă se deșteaptă și în o stare de slăbiciune extremă; îi este imposibil să umble, maxilarul este tot contracturat, răspunde rău și prin gesturi la chestiile ce i se pun; scrisul îi e imposibil.

20 zile dela accidente, S.... poate părăsi patul, vede, dar rău și numai de aproape. Maxilarul nu mai prezintă decât o contractură foarte ușoară, însă simte o durere vie la nivelul maseterilor. Bolnavul își reamintește bine că limba i se părea prea scurtă, că era împinsă în spre fundul gurii și că, atunci când tușiă, avea accese de sufocație.

Din acest moment, bolnavul avea totdeauna, dimineața, la sculare, maxilarele contracturate. Contractura era foarte puternică până la prânz, apoi se micșoră. Dacă dormia întâmplător în cursul zilei, se deșteptă totdeauna cu contractura maxilarelor. Această stare țină vreo 9 zile și curând, în urmă, în 2 nopți consecutive, avu vise groaznice, credea că se luptă cu hoții și *pronunță câteva cuvinte nedeslușite, singurele de la accident*. În cele 3 zile următoare avu accese violente de histerie, în intervalul cărora avea o stare psihică ciudată: era posac, batjocoritor, nu-și aducea aminte de nimic, chema pe mama sa pe care o știa moartă.

Curând totul se liniști, bolnavul recunoscă pe cei din jur și-și recăpătă toată inteligența, putea să scrie, dar nu putea să vorbească. Cu gândul de a se vindeca de această infirmitate, care îl puneă în imposibilitate de a-și câștiga existența, el pleacă la București.

S.... este bine făcut; figura sa inteligentă exprimă suferința. Gesturile și ținuta lui sunt cuviincioase. Întrebat, răspunde cu o mimică expresivă și-l înțelegem bine; dar dacă crede că ne înșelăm asupra celor ce el exprimă prin gesturi, atunci i-a creionul și scrie foarte corect ce vrea să spună. El prezintă o hemianestezie senzitivă încrucișată și strictura câmpului vizual. Magnetul îi produce o impresie de frig, o ușoară anestezie, tremurături de mâni și, în urmă, *fenomenul de atracție*.

Printre turburările de motilitate, semnalăm micșorarea câmpului de excursie al mișcărilor gurii, explicat prin ușoara con-

tractură a maseterilor. Limba pare mai scurtă și grămadită în fundul gurii; bolnavul nu poate s'o scoată afară din gură; sensibilitatea acestui organ este intactă. Această retragere a limbii împiedică examinarea laringelui; numai 15 zile mai târziu, când contractura limbii diminuează, acest examen fu cu putință. Am putut constata că toate părțile integrante ale laringelui erau absolut indemne; că nu există nici roșeață nici îngroșare a vreuneia din părțile lui; coardele vocale inferioare erau în abducție forțată, cartilagiile aritenoidale foarte depărtate de linia mediană. Când puneam pe bolnav să pronunțe vocala *i*, nu se producea firește nici un sunet, dar se vedeau laringele urcându-se pe când coardele vocale și aritenoidale rămâneau nemișcate.

Nu există turburări din partea membrelor: există totuș o slăbire a membrelor superioare, bolnavul strânge mai puțin bine la dreapta ca la stânga. Dinamometrul dă 20 divizii pentru stânga, 15 numai pentru dreapta; bolnavul nu e totuș stângaci. S... fu supus 10 zile la un tratament cu bromură de potasiu, două, apoi 3—4 gr. pe zi. Am întrebuințat în acelaș timp curenți faradici, așezând electrozii de fiecare parte a traheei. Electrizarea endolaringee, anestezia prin cloroform, emoțiile puternice fură întrebuințate în zadar. Singurul rezultat căpătat prin aceste mijloace fu o ușoară remisie în contractura limbii, care ne dăte voie să facem examenul laringoscopic.

Aceste diferite moduri de tratament neisbutind, hotărîrăm să întrebuințăm hipnotismul. Somnul hipnotic fu obținut dela prima ședință, fie, prin închiderea ochilor, fie numai punând pe bolnav să asculte tictacul unei pendule sau a unui ceasornic. Il puserăm cu ușurință în starea cataleptică prin deschiderea ochilor și din această stare în acea de somnambulism, îi sugerarăm idea să vorbească când se va deșteptă; în ziua următoare și în mai multe zile consecutive, îl rugarăm, îi poruncirăm să vorbească; toate năzuințele noastre rămăseseră fără rezultat. Atunci ne dăte în gând să asociem hipnotismul cu gimnastica vocală, bazându-ne pe un caz de afonie histerică vindecată de noi prin acest din urmă mijloc.

Contractura coardelor vocale a scăzut progresiv, pe măsură ce vocea se apropia de normal. Aceea ce a compromis la un

moment dat vindecarea, a fost exercițiile de hipnotism provocate de unele persoane în scop de a se amuză sau de a repetă asupra lui diferite experiențe hipnotice la ordinea zilei. Din aceasta cauză pacientul avea deseori accese de somn, și, la deșteptare, apăreau fenomenele de contractura limbii și coardelor vocale, precum și de mutism.

Bazându-ne pe observația noastră și altele anterioare, am admis: 1. un mutism histeric simplu, 2. un mutism isteric paralytic și 3. un mutism isteric spasmodic¹⁾.

Din 1888 ne-am ocupat, la ocaziune, cu tratamentul diferitelor boale nervoase întrebuițând sugestia hipnotică. Am vindecat mai mulți orbi, surzi, muți, paralytici. Iar, în timpul războiului mondial, împreună cu elevul meu dr. I. Minea, am tratat cu aceeași metodă mai mulți muți sau surdo-muți și vindecarea a fost totdeauna instantanee și durabilă, cel puțin cât am avut bolnavii sub observație. Neapărat că, în toate aceste cazuri, eră vorba de accidente datorite histeriei. Se înțelege că leziunile organice nu se pot vindeca prin hipnotism.

Chestiunea reglementării hipnotismului datează încă din timpul lui Ludovic al XV-lea, care numise în 1794 o comisiune spre a examina doctrina și procedeele lui Mesmer.

Comisiunea a găsit că hipnotismul aduce dezordinea simțurilor și poate da naștere la urmări rele pentru moralitatea publică.

În 1817 regele Danemarcei a pus să se publice o ordonanță prin care admite magnetismul în practica medicală cu oarecare condiții și rezerve. În același an regele Suediei stabili, printr'un regulament, că candidații la titlul de doctorat vor putea susține teze asupra hipnotismului; în fine, tot în același an, regele Prusiei a semnat o ordonanță prin care numai medicii sunt autorizați de a pune în practică magnetismul animal.

În 1825 împăratul Alexandru al Rusiei a numit o comisiune cu însărcinarea de a studia chestia hipnotismului. Acea comisie, în raportul ei, insistă asupra faptului că magnetismul,

¹⁾ Să se consulte în această privință observația publicată în *Archives roumaines de médecine et de chirurgie*, 1888 p. 390: Dr. E. Marcel et G. Marinesco: *Un cas de mutisme hystérique avec contracture spasmodique glosso-laryngée, guéri par la suggestion hypnotique associée à la gymnastique vocale.*

fiind un agent foarte important, nu poate fi întrebuințat decât de medici instruiți. Atunci țarul a dat un ucaz în sensul vederilor comisiei. La rândul său Austria a intervenit în chestia hipnotismului și, prin decretul din 26 Octombrie 1845, autoriză numai pe medici să întrebuințeze hipnotismul în scop terapeutic. Austria a mers și mai departe. Opinia publică, fiind alarmată de numărul mare de experiențe publice de magnetism, făcând ca ministerul să dea, la 29 Decembrie 1876, o circulară relativă la experiențele de hipnotism. Circulara pedepsește cu amendă și închisoare pe cei ce fac experiențe publice de hipnotism, făcând excepție pentru experiențele făcute cu scop științific, sau în reuniunile *absolut private*. În 1866 consiliul sanitar superior din Roma a oprit, în Italia, reprezentațiile publice de hipnotism. Consiliul sanitar era de părere că spectacolele de hipnotism putând aduce o profundă turburare a impresibilității publicului și ținând seama că somnambulismul provocat și sugestiile hipnotice fac parte din doctrinele neurologiei moderne, *interzice* spectacolele publice de hipnotism. La rândul său Portugalia, în urma avizului consiliului sanitar din Lisabona, luă măsuri în același sens. Prin decizia ministerială spectacolele de hipnotism și sugestie sunt considerate *ca imorale și periculoase pentru sănătatea publică, căci pot da naștere la abuzuri grave și la crime*. În America se iau măsuri de aceeași ordine. Astfel, la 5 Martie 1891, Prendergast, directorul comisiei de igienă din Cincinnati, a dat ordin autorităților să interzică reprezentațiile publice de hipnotism pentru motivul că aplicarea întempestivă a hipnotismului are consecințe rele pentru sănătatea mintală a indivizilor. Consiliul municipal din Cincinnati a interzis după aceasta reprezentațiile, publicând o ordonanță prin care stabilea că ședințele publice de hipnotism sau magnetism sunt considerate ca un delict. La congresul asociațiunii medicale britanice, din 1891, s'a discutat chestiunea sugestiilor criminale.

După câteva discuții s'a adoptat o moțiune prin care congresul cere puterilor publice să interzică ședințele publice de hipnotism și magnetism.

În discursul de deschidere citit de secția de medicină preventivă la al VII-lea Congres internațional ținut la Londra, Sir

Joseph Fayner a atras atenția colegilor săi asupra hipnotismului și magnetismului, fenomen prin care un individ are influență asupra altuia. El crede că rostul medicinei preventive este să facă cunoscute consecințele primejdioase ce rezultă din aceste experiențe.

Țara însă, care a desfășurat mai multă activitate în privința consecințelor dezastruoase ale hipnotismului, practicat de empirici și de șarlatani, este Belgia.

În 24 Ianuarie 1888, d-rul Thiriar a arătat pericolele la care pot duce practicile de hipnotism public și, chiar a doua zi ministrul justiției Lejeune, ceru avizul academiei belgiene de medicină, care numi o comisiune compusă din Boddaert, Croq, Masoin, Heger și Lemal, care conchise, în unanimitate, că trebuesc oprite reprezentațiile de hipnotism; concluziile raportului fură aduse la tribuna parlamentului și, în urmă, printr'un proiect de lege, se pedepesc organizatorii ședințelor de hipnotism public cu 15—16 luni închisoare și cu *amendă dela 26 până la 1000 fr.*

Acum vreo 11 ani avu loc un accident mortal, într'un oraș din Ungaria, provocat, în timpul hipnozei, de un șarlatan. Consecința a fost un edict imperial prin care se interzicea ședințele de *hipnotism persoanelor nepreparate*.

Cu tot acordul aproape unanim al hipnologilor asupra primejdiei care amenință ființele tinere și în special nevrozații, cari asistă la reprezentațiile publice de hipnotism, s'au găsit câțiva partizani ai școalei dela Nancy, cari au încercat să tăgăduiască aceste fapte. Aceasta ni se pare cu atât mai ciudat, cu cât tocmai școala dela Nancy a susținut existența sugestiilor criminale, sugestii care au fost săvârșite cele mai deseori de profesioniști ai magnetismului animal. Partizanii reprezentațiilor publice de hipnotism sunt Liébeault și Delboeuf.

Iată cum se exprimă Liébeault: «De ce să nu se plângă (medicii) în contra spectacolelor unde curge sângele animalelor, spectacole unde doborâtorii de animale sunt sfâșiați și mâncați. Trebuie să recunoaștem că acest argument este de puțină valoare, de oarece medicii sunt chemați în prima linie să se ocupe de bolnavi și de mijloacele de a împiedica boalele, iar reprezentațiile de hipnotism, cum am văzut, dau naștere la

turburări nervoase». Argumentul lui Delboeuf este și mai puțin convingător. În adevăr, acest autor pretinde că, în urma unei anchete amănunțite, n'a putut să găsească un singur caz autentic de indispoziție demnă de atenție pe care să o atribue hipnotizărilor publice.

Acest autor se înșeală însă; cazurile acestea nu numai că există dar sunt chiar numeroase, Charcot, Gilles de la Tourette, Brouardel și alți autori de cari vom vorbi au publicat asemenea cazuri. Eu însumi am putut să văd mai multe persoane atinse de turburări nervoase în timpul reprezentațiilor date de van der Hobb și de Pickmann, Bernheim, care crede că reprezentațiile publice de hipnotism nu sunt vătămătoare, dar că luminează publicul asupra acestor fenomene, a căror necunoștință constituie un pericol real pentru societate. Lasn, cu dreptate, protestează în numele libertății individului hipnotizat, care, dat în spectacolul mulțimii, cuprins de emoțiuni nesănătoase, fascinat în mod brutal, halucinat până la nebunie furioasă, nu mai e decât un automat. Ceeace reiese din toate acestea, este că trebuie să se reguleze, și la noi, reprezentațiile publice de hipnotism.

Este nefolositor să indicăm toate cazurile de turburări nervoase ivite după practicile publice de hipnotism. Voiu enumera numai câteva. Ladame a văzut o fată de 18 ani, sănătoasă, care, după ce a asitat la două ședințe particulare de hipnotism, începuse să aibă crize de histerie,

Boddaert din Gand, a cunoscut 2 fete, de vreo 15 ani, cari deveniră amândouă histerice din cauză că fuseseră hipnotizate în mai multe rânduri.

Séglaș a comunicat istoria unei doamne de 38 ani, nervoasă fără atacuri, care începuse să aibă accese de contractură după ce se supusese la experiențele unui magnetizator de bălciu.

Un tânăr de 18 ani, observat de Rommelaere se expuse la niște experiențe de hipnotism în o reprezentație publică. În urma acestor experiențe apărură convulsii histerice apoplectiforme, cari ținură 2 ani.

Pitres a observat două cazuri de isterie convulsivă și de delir-histero-hipnotic provocate de hipnotizarea extraștiințifică. Tot același autor a mai observat un caz care arată inconvenientele

rezultând din procurarea somnului hipnotic. E vorba de un tânăr de 20 ani care fû adormit de doi din prietenii lui. Ședințele de hipnotism deveniră dese; curând tânărul deveni un subiect excelent. Inșă deveni hipnotizabil foarte ușor, așă încât camarazii săi de magazin îl adormiau și îi dau tot felul de sugestii ridicule. Ei îl trimiteau să str ge «Trăiască Republica» la urechea patronului, care eră un reacționar încarnat, sau îl puneau să vorbească lucruri pipărate cu funcționarele din magazin, etc. În urma acestor copilării de prost gust, bietul tânăr își pierdû slujba. Părinților lui, informați de cele petrecute, le veni în minte să consulte un medic, care adormi pe tânăr și îi sugeră să nu mai poată fi adormit de către camarazi.

Charcot povestește că, în 1887, un magnetizator de profesie dădû în teatrul din Chaumont-en-Bassigny, orașel din Champagne, mai multe ședințe de fascinație, care impresionară populația, o zăpăci și provocă pe ici pe colo câteva accidente nervoase mai mult sau mai puțin serioase, în special *mania hipnotică activă*, care pătrunse până și în liceul orașului. Mai mulți elevi se hipnotizară unii pe alții. Copilul Bla..., de 12 ani, fû hipnotizat de mai multe ori de către camarazi. Când adormi i se sugerau fapte absurde, să se plimbe, de pildă, în pielea goală pe stradă sau să se ducă să cumpere un cal în un magazin de mărunțișuri. Dar, după 15 zile, copilul care până atunci fusese sănătos, fû apucati de atacuri violente de histerie, pentru care fu nevoie să fie dus la Paris, unde i se făcû un tratament regulat la Salpêtrière.

«Nu este pentru prima oară, zice Charcot, că se văd copii *jucându-se de a hipnotismul* «producându-și lor sau camarazilor lor accidente mai mult sau mai puțin grave. Astfel la Breslau, când se găsiă acolo vestitul Hansen, un copil hipnotizat de unul din camarazii lui fû apucat de atacuri de contractură, care durară mai multe ore și care se repetară în urmă. Un caz de acelaș gen este citat de Mercati în «*Arhivele italiene de psihiatrie*». Și Charcot adaguă: «Acele fapte, aceste considerații evidențiază nevoia de a se reglementa practica hipnotismului, și trebuie să ne mirăm că nu s'a convins lumea în Franța că trebuie să se adopte înțeleptele măsuri restrictive ce s'a luat de mult în cele mai multe din țările europene, față de reprezentațiile publice de magnetism».

Aceste păreri sunt împărtășite de marea majoritate a medicilor. Ladame a exprimat sentimentul aproape unanim al corpului medical când a zis: «Practica hipnotismului aparține în întregime artei medicale și trebuie să fie supusă legilor și regulamentelor aplicate la exercitarea acestei arte».

Voiu adăuga la cazurile precedente un caz recent observat de mine în clinica boalelor sistemului nervos, care arată ușurința cu care autoritățile școlare privesc asemenea experiențe tocmai în instituțiile unde se propagă adevărul și lumina și se combate minciuna și erezia.

În ziua de 22 Decembrie 1921 se prezintă la școala normală hipnotizatorul Levis din Cernăuți, care, în schimbul unei sume colectate de elevii școlii, se oferă să facă câteva experiențe de hipnotism. Spre a alege câteva subiecte pentru buna reușită a experiențelor d-sale, d-l Levis vine în sala de mâncare a elevilor și le ordonă tuturor să execute câteva ordine. «Să puie mâinile la ceafă și pe urmă să le desfacă» a fost primul ordin. Dintre 200 de elevi, câți erau supuși experienței, nouă, dintre cari și pacientul nostru, n'au putut desface mâinile. Luându-i de o parte pe acești 9 elevi, d-l Levis a continuat experiențele. I-a așezat pe scaune în fața d-sale și le-a ordonat să închidă pleoapele. Imediat 7 au adormit, printre care și bolnavul. Alți doi au rezistat sugestiei. D-l Levis, punând mâna pe globii oculari ai acestor 2 elevi, le ordonă să respire adânc și să doarmă profund, sugestie care are de rezultat adormirea hipnotică și acestor colegi ai pacientului. «Nu mai simțiam nimic, nu mai auziam nimic» ne spune bolnavul nostru, «decât vocea lui Levis». Cu toate astea n'a mai făcut experiențe cu el spunându-i că simulează și îl deșteaptă. Deșteptat bolnavul stă retras în tot timpul experienței, iar, după aceasta, când a întrebat pe colegi să le spună ce a simțit, pacientul e apucat de crize de agitație svârlind obiectele din jurul lui. Această stare se agravează și un profesor cheamă pe Levis, care hipnotizându-l din nou, poate să-i amendeze aceste crize pentru câțva timp. Chiar în seara acelei zile pacientul e prins de aceeași agitație însoțită de data asta de mutism. Într-o stare de irascibilitate grozavă, slăbit mult fizic și alterat sufletește pacientul ia un concediu, pe care îl petrece la țară. După vacanța

Crăciunului revine ameliorat la școală obsedat de idea că va putea și el hipnotiza ca Levis și ne spune că a putut chiar adormi pe vreo 5 colegi, întrebându-i aceleași procedee pe cari le văzuse la hipnotizator. «Simțiam o mare plăcere să hipnotizez și eu», ne spune mereu pacientul.

Directorul școlii văzând starea de agitație a bolnavului și, probabil, o lipsă de concentrare școlastică îi dă un nou concediu pe care pacientul îl ia cu părere de rău, întrucât se depărtează de colegii pe cari vrea, cu orice preț, să-i adoarmă. Ajuns acasă sub impulsivitatea gândului că poate hipnotiza începe să chinuiască pe 2 frați ai lui, pe cari ne spune că i-ar fi adormit.

La observațiile părinților, cari vedeau aceste scene dezastuoase pentru sănătatea copiilor lor, pacientul se supără, e apucat de o agitație puternică, care-l transpune, după câteva ore, într-o stare deprimată de adevărată prostrație. După o zi își revine, totuși starea lui silește pe părinți a-l aduce în serviciul nostru.

Din cauza a numeroase accidente ivite în urma reprezentațiilor publice de hipnotism, din cauza exercițiului nelegal al tratamentului bolnavilor de către «doctorii în științe oculte», de către magnetizatori, cari lucrau de acord cu o somnambulă, exploatând naivitatea bolnavilor, aceste chestiuni au fost aduse în discuție în sânul diferitelor societăți și congrese, franceze și germane.

Prin faptul că, în Franța, legea din 1892 prescrie penalități indivizilor cari practică medicina în mod nelegal, justiția a avut aface, nu tocmai arareori, cu doctorii în științe oculte. Unul din aceste procese avu loc în 26 Ianuarie 1903 înaintea tribunalului corecțional al Senei. Un zuav, numit Iacob, trată tot felul de boale prin privire și prin abținere de la cărnuri și de la apă gazoasă, interzicând în același timp bolnavilor de a consulta medici sau farmaciști. Dar afacerea cea mai importantă fù aceea a lui Mouroux, care aveà o clientelă numeroasă și în contra căruia sindicatul medicilor din Maine et Loire a adresat o plângere, în 1879, tribunalului corecțional, care însă l-a achitat; dar medicii făcând apel, Curtea confirmă hotărârea tribunalului corecțional — achitând pe Mouroux pentru a doua oară; —

atunci sindicatul medicilor, precum și procurorul general al Curții din Angers făcură recurs la Curtea de Casație, care înfirmă hotărîrea Curții de apel și trimise afacerea înaintea Curții din Rennes.

Curtea din Rennes, prin hotărîrea din 6 Martie 1901, stabilă că magnetismul fiind un adevărat agent terapeutic, când este întrebuințat de un individ care nu are dreptul de a practica medicina, constituie un exercițiu nelegal al acestei profesiuni. Curtea din Rennes făcuse aceasta, luând în considerație raportul adresat celui de al XXIII-lea Congres de medicină, și desideratele emise atunci, congres care declarase că magnetismul e un agent terapeutic și ca atare nu poate să fie aplicat decât de o persoană având titlul de doctor în medicină.

În urmă a mai fost afacerea soților Mongruel, cari, de asemeni, au fost dați în judecată pentru delictul de a practica fără autorizație arta de a vindeca, au fost condamnați la cinci franci amendă și la cincizeci zile închisoare pentru exercițiul ilegal al medicinei.

Ceeace trebuie să deschidă ochii justiției, sunt consecințele ce decurg din întrebuințarea, de către hipnotizatori, a sugestiei. În adevăr, rezultă, din cele de mai sus, că hipnotismul e un mijloc medical care nu poate fi permis decât medicilor și că hipnotismul extra-medical este condamabil, de aceea legea belgiană, din 1892, are un articol după care va fi pedepsit cu închisoare dela 15 zile până la un an și cu o amendă de 26—1000 franci oricine a hipnotizat o persoană care n'a împlinit 21 ani, sau care nu e sănătoasă la minte.

Grasset împarte în două grupe accidentele ce decurg din aplicarea hipnotismului de către magnetisatori:

I. Ipnotizatul e victimă și acuzator, și în al

II-lea grup el consideră faptele în care hipnotizatorul abuzează de hipnotizat, spre a comite o crimă. Neapărat că faptul de a fi hipnotizat pe cineva fără consimțământul său constituie un delict chiar dacă nu s'a profitat de somn pentru a face o sugestie criminală. Legea germană pedepsește pe hipnotizatorul care adoarme o persoană fără voința ei. Tot legea germană pedepsește cu 2 ani închisoare pentru accidentele ce apar la hipnotizat.

Un voiajor comercial a fost judecat de tribunalul din Nürnberg pentru că a adormit o femeie, într'o cafea, dar a fost achitat, luându-se în considerație că femeia cunoștea omul ca pe un hipnotizator de forță.

În stare de hipnoză se pot face uneori, dacă nu sugestii criminale, dar totuși, prejudiciabile subiectului; astfel Liébault spunea că a putut decide pe o fată ca să-i facă mărturisiri foarte intime pe care ea nu le-ar fi făcut niciodată deșteaptă. Faptul acesta e cunoscut aproape de toți cari s'au ocupat cu sugestia.

Paul Farez citează cazul unei doamne ce împiedică pe soțul ei de a vizita oarecari locuri, sugerându-i antipatii pentru oarecare persoane și făcându-i în somn întrebări din cele mai indiscrete.

Într'un alt grup de fapte, hipnotizatorul abuzează de persoana adormită spre a comite o crimă. În cele mai multe cazuri e vorba de atentate la bunele moravuri, de viol. Astfel este cazul unei fete tinere care, în 1853, a rămas însărcinată fiind violată de un magnetizator în timpul somnului. Mai e un alt caz publicat tot de Tardieu în care e vorba de un vagabond magnetizator condamnat, în 1865, de Curtea cu jurați. Un alt fapt e al lui Brouardel. Ladame a publicat în 1882 un fapt de acelaș fel. Deasemeni Mabilie în 1883; Schrenk-Notzing în 1905.

Magnetizatorul poate proceda în mai multe feluri spre a-și ajunge scopul. Poate să abuzeze de inerția pasivă în care se găsește persoana adormită, făcând-o să accepte crima prin faptul că-i slăbește rezistența morală, de oare ce îi produce o stare de conștiință nouă, în care idea datoriei dispăre. Se cunoaște cazul celebru al magnetizatorului Czynsky, judecat în 1891 la München, pentru că a sugerat, în hipnoză, baroanei Z... un fel de nebunie amoroasă, în scop de a pune mâna pe averea ei. Un caz curios de sugestie criminală e acela menționat de Laurent, E vorba de un avort provocat prin sugestie. Să nu se creadă însă, că hipnotizatul e totdeauna victima magnetizatorului. Astfel Grasset și Rantzier citează cazul unei fete însărcinate, care pretindea că fusese violată, în somnul hipnotic, de un magnetizator. Curios însă eră că fata văzuse pentru prima dată pe acest hipnotizator... două luni după concepție.

După Schauenstein, din 1200 de plângeri de violuri depuse în Franța dela 1850—1854, 50 erau false.

În Anglia din 12 plângeri de felul acesta, numai una e fondată. Altădată hipnotizata acuză, inconștient, pe hipnotizator, luând o halucinație drept o realitate

Se citează cazul unui medic care făcuse o dublă imprudență, pe de o parte hipnotizând o fată de 13 ani, fără martor, și pe de alta urinând în prezența acesteia pe când ea dormia.

În timpii din urmă s'a agitat foarte mult chestia sugestiei criminale și nu rare ori s'a invocat, în favoarea criminalului, influența sugestiei. Chestia aceasta prezentând importanță pentru filozof, magistrat, jurist și legislator, merită să fie analizată.

În 1866 Liébault, în cartea sa: «Sommeil et les Etats analogues» discută în mod direct această chestiune. El afirmă că, în principiu, o persoană în stare de somnambulism, se află la dispoziția aceluia care a produs acest somnambulism. El aduce în sprijinul opiniei sale următorul caz: e vorba de o fată inteligentă, care, în stare de somn profund, era foarte tenace și independentă. Cu toate acestea, Liébault spune că a putut să provoace în mintea ei hotărârile cele mai criminale, deșteptând pasiuni. Astfel putea să o facă să pălmuiască pe cea mai bună prietenă a ei, pe care credea că o vede înainte. Acelaș autor spune că a putut să facă pe altă fată ca să-și omoare mama, deși această fată se îndreptă spre mama ei cu lacrimi în ochi.

«Am intima convingere, zice Liébault, că un somnambul ar fi capabil să comită acțiuni rele, chiar dacă sugerarea are loc după deșteptare. Dacă prin sugestie s'a putut convinge o prostituată să-și părăsească nedemna ei meserie, de ce nu s'ar putea oare perverti, în acelaș mod, o fată virtuoasă».

«Hipnotizatorul poate face ca persoana adormită să mintă, să calomnieze, să fure, poate face din ea un instrument de răsbunare, iar când crima va fi comisă, care e medicul legist în stare să lumineze justiția și să probeze nevinovăția unui om, care a păstrat toate aparențele rațiunii și care, chiar convins de fapta sa cea rea, va mărturisi, de bună credință, că a săvârșit această crimă din propria sa voință. Cine știe, termină Liébault, dacă asemenea fapte nu s'au împlinit chiar».

Delboeuf care, la început, admitea opinia școalei dela Nancy, a contestat formal că ar exista crime prin sugestie hipnotică. Mai întâiu, zice acest autor, hipnotizatorul nu e sustras lumii reale, atât de mult pe cât se crede. Intr'adevăr el se află în comunicare cu magnetizatorul, în urmă el își dă seama de locul unde se află. Dacă i se ordonă să ia o carte după masa unde se află mai multe lucruri, el nu ia decât cartea.

El are de asemenea oarecare independență. Hipnotizatul care ar visa că-și omoară mama, ar vedea-o, îngrozită, rugându-l pe el sau pe alții să i se cruțe viața. Chiar somnambulul s'ar simți mișcat. Dacă și-ar vedea pretinsa victimă liniștită, el ar înțelege, chiar în somn, că ceea ce face e pur și simplu o iluzie.

Liébault în răspunsul său adresat lui Delboeuf citează alte cazuri spre a proba existența sugestiilor criminale, reamintind, după Brière de Boismont, cazul unei văduve Schoul, care în timp de 3 nopți, a auzit o voce care îi spunea la ureche: omoară-ți fata. După mai multă rezistență ea ascultă ordinul și, în automatism, și-a ucis copila.

Cu toate acestea sugestiile criminale au fost formal negate de școala dela Salpêtrière, iar Grasset, în cartea lui despre hipnotism, crede că nu există un singur caz pozitiv de crimă sugerată în timpul hipnotismului. Este, fără îndoială, o exagerare din partea școalei din Nancy, care admisesese, cu oarecare ușurință, existența acestor crime pe o scară foarte întinsă. Și nu putem să nu fim cam sceptici în fața crimelor de laborator descrise de Liébault, Liégeois, etc., căci acești autori n'au provocat decât crime imaginare, și oricât de automat ar fi hipnotizatul, există însă în mintea lui o licărire de conștiință care îi va permite să deosebească crimele adevărate de crimele de laborator.

Ce-l costă pe hipnotizat să tragă cu revolverul într'o persoană fictivă, sau să dea un praf inert unei persoane cunoscute. Și nu este probat, până acum, că un hipnotizat e un automat absolut, așa că scepticismul școalei dela Salpêtrière ne apare ca fiind întemeiat.

Există însă un factor esențial care n'a fost îndestul considerat de partizanii școalei dela Nanncy, anume starea de suflet și

gradul culturii morale a persoanei hipnotizate. Ar fi absurd să credem că orice persoană hipnotizată e capabilă să săvârșească o faptă rea, delict sau crimă. Ipnotizatul nu rezistă deseori ordinelor hipnotizatorului, pentru că cele mai multe din aceste sugestii sunt inofensive sau n'au rezultate grave.

Dar când este vorba de chestiuni vătămătoare pentru hipnotizat, acesta se împotrivește și nu execută ordinele primite. Încât, dacă nu mă înșel, se poate admite că numai în cazuri excepționale și numai la indivizi cu o mentalitate specială se pot provoca sugestii criminale. De aceea se pare că trebuie să înlăturăm elementul sugestiei hipnotice în crimele celebre, în cari autorii cu multă imaginație au văzut efectul sugestiei. Chestiunea sugestiei criminale fusese desbătută încă de primii raportori asupra magnetismului animal, în 1787: unul dintre ei întrebă pe d'Eslon dacă subiecții pot fi împinși la crime și acesta răspunse afirmativ. În urmă chestiunea fu discutată de Durand (de Gros), de Bellanger, 1854, Brière de Boismont, 1855, Macario, 1857, Charpignon, 1858. Charpignon publică o lucrare în 1860 «despre raporturile magnetismului cu jurisprudența și medicina legală». Bernheim, în 1883, reia chestiunea și publică experiențele care au hotărât părerea lui: «Dorind să văd până unde poate să meargă puterea sugestiei, am provocat într-o zi o scenă cu adevărat dramatică. I-am arătat subiectului lângă o ușă un personaj închipuit zicându-i că acea persoană l-a insultat: îi dau un pseudo-pumnal și îi dau ordinul să o omoare. El se repede, înfige cu hotărâre pumnalul în ușă, apoi rămâne nemișcat, cu ochii zăpăciți, tremurând din tot corpul». Mai târziu acelaș subiect se acuză singur de această crimă, fără să dea pe față pe acela care i-a sugerat-o, în fața internului serviciului transformat pentru ocazie în magistrat. Bernheim adaugă o veche observație a lui Despine, 1865, relativ la un vagabond care batjocorește pe o fată punând-o în o stare ciudată, care se crede că eră hipnotism și lasă să se înțeleagă că influența sugestiei este foarte importantă și primejdioasă.

Memoriul lui Liégeois asupra aceleiaș chestiuni este și mai complet. Într-o lungă serie de experiențe care reușiseră toate admirabil de bine, el sugera unor indivizi hipnotizați crime pe care aceștia le săvârșiau cu cuțite de lemn și cu pistoale de

hârtie. Erau făcuți să susțină cu tărie tot felul de mărturisiri false înaintea unui intern din serviciu, care face pe magistratul și care își luă o înfățișare severă; erau puși să iscălească, în folosul lui Liégeois, niște cecuri enorme și niște donații colosale. Primejdia publică eră vădită.

Când ai asistat la experiențe de sugestie, când ai văzut ființa fascinată sau hipnotizată de către operator, ascultându-i ordinele, făcând toate faptele poruncite, nu poți să nu fii adânc impresionat. Și chestia se pune: unde este responsabilitatea? Unde este liberul arbitru? Care este partea sugestiei în crime? Crimele se pot oare săvârși prin sugestie?

Fără îndoială, un suflet cinstit deplin și solid poate fi momentan răătăcit prin sugestie; nu cred ca el să poată fi depravat cu totul prin sugestie; simțul moral în un suflet nu poate fi distrus, cum nici nu se poate crea, în el, ceace nu există mai dinainte. Delboeuf are dreptate, în oarecare măsură, să zică: «hipnotizatul (ar fi putut zice: unii din hipnotizați) nu și-a modificat așa de mult eul cum cred unii. Cu toate docilitatea sa superficială, sunt lucruri pe care nu le va face. Hieruvim nu va deveni Jack Spintecătorul, nici Maria Alacoque, Marion Delorme». Dar îngerii și sfinții sunt puțini, oamenii cei mai cinstiți au câte o slăbiciune, vreo sămânță de șovăire morală pe care sugestia poate să o mărească.

Poate ea oare lucrând în direcție contrară, binefăcătoare, să creeze simțul moral absent? Această chestiune interesează în cel mai înalt grad pe socialist și pe medicul legal. Ea se impune când e vorba de a judecă răspunderea morală.

Durand (de Gros) scria în 1860: Braidismul ne dă baza unei ortopedii intelectuale și morale care, de sigur, va fi inaugurată într-o zi în casele de educație și în închisori (Bernheim).

La congresul din Paris (1900), secția de medicină legală, Dupré și Rocher au susținut că practica hipnotismului, chiar în mâinile unui medic competent, să nu mai vorbim în mâinile unui ignorant, poate să aibă urmări de ordin patologic destul de variate, unele imediate, altele mai depărtate; unele ușoare și trecătoare, altele serioase și tenace. Aceste accidente psiho-patice, provenite din cauza experiențelor nesocotite cu hipnotismul, sunt de trei feluri: *histeric*, *neurastenic* și *vesanic*.

Accidentele *histerice*, cuprind diverse manifestări ale nevrozei (atacuri convulsive, paralizii și contracturi, crize de somnambulism spontan, etc.), a cărei cauză a fost hipnotizarea. Accidentele *neurastenice* sau *histero-neurastenice*, secundare ședințelor hipnotice, sunt foarte dese (cefalee, insomnie, astenie neuro-muschiulară, abulie, incapacitate de muncă mentală, etc.). Accidentele *vesanice* sunt acelea cari rezultă din turburarea produsă, prin hipnotizare, echilibrului instabil al mentalității degeneraților. Mărind emotivitatea desechilibraților, deșteptând aptitudini delirante la debili sau la predispuși, hipnotismul le poate pricinui accidente episodice care au drept bază comună degenerarea mintală și drept cauză ocazională zguduirea psihică, datorită magnetismului (stări de obsesiune, de anxietate, de abulie, fobii, idei fixe, accese delirante, etc.). Aceste accidente psihopatice se întind în proporție directă cu repetiția hipnotizării, cu predispoziția nervoasă a subiectului și cu publicitatea ședințelor de hipnotism.

Această primă categorie de turburări datorite hipnotismului rezultă din incompetența hipnotizatorilor fără diplomă, cari manipulând, fără socoteală, un agent terapeutic primejdios, ale cărui urmări nu le cunosc, fac din medicină un exercițiu nelegal și aduc clienților lor, prin imprudență și ușurință, un prejudiciu de cele mai multe ori înconștient și involuntar.

O a doua categorie de rele datorite hipnotismului, rezultă nu din incompetență, dar din necinstea hipnotizatorilor: acesta sunt faptele criminale. Hipnotismul a fost, în toate timpurile, practicat de către magnetizatori, vindecatori, șarlatani, amatori de salon, somnambuli de bălcu sau de cabinet. Toate aceste categorii de hipnotizatori formează o lume cu moralitate suspectă; observarea faptelor vădește că un număr oarecare de atentate, fizice sau morale, pot fi săvârșite de către hipnotizatori asupra hipnotizaților. Crima hipnotică, prin excelență, este violul, atentatul la pudoare. Două idei capitale ies în relief din istoricul violului făptuit prin mijlocirea hipnozei: realitatea faptului, stabilit științificește prin afacerile Castellan și Lewy, de pildă; în urmă extrema raritate a faptului, probată prin puținele documente medico-legale asupra chestiunii. În afară de atentate fizice, viol și atentat la pudoare, mai există atentate mo-

rale pe cari le comite hipnotizatorul în paguba hipnotizatului, punându-l să facă destăinuiri și mărturisiri, pe cari să le exploateze în urmă. Există, în literatura hipnotismului, exemple cari stabilesc posibilitatea acestor atentate.

Se poate oare sugera — în înțelesul hipnotic al cuvântului — o crimă?

Dupră răspunde, foarte just, că este posibil să se sugereze la anume indivizi idea și săvârșirea unei crime (*furt, incendiu, asasinat*).

Dar, pentru realizarea experienței, e nevoie de mai multe condiții. Cea dintâiu este că subiectul să mai fi fost adormit, că sugestibilitatea lui să fi fost cultivată, dezvoltată și mlădiată de către acelaș hipnotizator; a doua este că acțiunea criminală să se reducă la un simplu delict (*furt, minciună, etc.*) sau la o crimă de laborator. În cele două cazuri (simplu delict sau crimă fictivă) rezistența morală a hipnotizatului nu se deșteaptă și fapta se săvârșește.

Dimpotrivă, în cazul unei sugestii criminale în toată puterea cuvântului, *hipnotizatul* rezistă; sugestia, prin hipnotism, la crimă, adevărată, reală, nu e probată.

Printre delictele, cari rezultă din experiențele de hipnotism, făcute de persoane nediplomate, se cuprind încă și faptele de abuz de încredere, săvârșite de către somnambuli și hipnotizatori de profesie în paguba clienților. Aceste rezultate de altfel nu provin direct de cât foarte puțin din practica hipnotismului și trebuie puse pe socoteala debilității mentale a clientelei magnetizatorilor și nu din cauza practicei hipnotismului propriu zis. De cele mai multe ori hipnotismul nu are nici o legătură cu punerea în scenă a exploatării clientului; hipnotizarea, când intervine, este practică de către un hipnotizator asociat, asupra somnambulei zisă lucidă și nu asupra clientului, a cărui credulitate este exploatată, în stare de veghe, prin complicitatea și în folosul celor 2 șarlatani.

Rocher afirmă că interesul social cere, neapărat, ca să se interzică maniera hipnotismului oricărei persoane care nu ar prezenta garanțiile indispensabile de știință și de experiență. Pe ce cale să lovim și cum să reprimăm (reprimând, prevenim) practicile indivizilor de toate felurile, amatori, filantropi sau

întreprinzători interesați, lipsiți de titluri, străini de arta de a vindeca și, din această cauză, capabili să facă din hipnotism un agent vătămător pentru sănătatea publică? Rocher crede că aci delictele de urmărit sunt de trei ordine:

1° Delict de exercitarea nelegală a medicinei; 2° delict de excocherie; 3° delict de imprudență.

El crede că tribunalul poate totdeauna să lovească pe șarlatanul magnetizator, cu urul din aceste 3 puncte de acuzare.

Raportul lui Dupré și Rocher a dat loc la o discuție în care au luat parte medici și juriști: medici ca Motez, Szigeti, etc. cari, au semnalat cazuri de *moarte* consecutivă experiențelor de hipnotism făcute de șarlatani; juriștii și-au exprimat părerea asupra celei mai bune modalități de a se pedepsi pe magnetizatori. Advocatul Demange a dat sfatul să se declare că *hipnotismul este un procedeu terapeutic*: când faptul va fi bine stabilit, Curtea superioară va avea o bază ca să se pronunțe în ultima instanță și să pedepsească pe magnetizatorii achitați aiurea.

Secțiunea de medicină legală, drept concluzie a discuției, a adoptat următoarea hotărâre:

«Hipnotismul și magnetismul sunt niște adevărați agenți terapeutici, a căror întrebuințare nesocotită poate avea consecințe grave.

«Practica hipnotismului trebuie ținută rezervată persoanelor care au diploma de doctor în medicină.

«Al XIII-lea Congres internațional de medicină (secția de medicină legală) emite dorința ca, în toate țările, legislația să fie amendată sau completată așa ca să împiedice exercițiul nelegal al medicinei, sub ori și ce formă și sub ori și ce titlu sub care se ascund practicele de psihoterapie».

La rândul său un hipnologist foarte competent Schrenck-Notzing ajunge la concluziile următoare:

1. Crima comisă asupra persoanelor hipnotizate și acea săvârșită cu ajutorul persoanelor hipnotizate (Posthypnose) este aproape exclusiv limitată: *a)* la delictele sexuale (d. ex. cazul Czynski, 1894); *b)* la vătămări corporale făcute din imprudența unor persoane hipnotizate (reprezentatii publice, cultul miracolelor).

2. Sugestia, în stare de veghe, are o importantă medico-legală care nu este destul de recunoscută, căci *a)* ea poate să facă

pe niște persoane cu mintea normală să mărturisească sub jurământ fals însă de bună credință (cei 18 martori falsi în procesul Berchtold, 1896, influența sugestivă a presei); b) poate face ca persoane extraordinar de sensibile la sugestie să săvârșească fapte rele (cazul Sauter, 1899).

III. În general, sugestiile criminale nu prezintă primejdie pentru indivizii normali cari au o putere de rezistență morală bine dezvoltată; dimpotrivă, sugestia este ascultată cu ușurință de către copii, psihopați, isterici, slabi de minte, și indivizi cu defecte morale, la cari, posibilitatea de a rezista este micșorată prin o slabă dezvoltare a ideilor morale protivnice sugestiei criminale.

La congresul internațional de hipnotism, care a avut loc la Paris în August 1900, Henri Lemesle și Th Julliot s'au ridicat în contra exercițiului liber terapeutic al hipnotismului, chiar dacă s'ar admite că hipnotismul este o metodă incapabilă de a produce leziuni organice sau psihice.

După Lemesle și Julliot producerea stării hipnotice necesită o adevărată posologie, căci fiecare bolnav este înzestrat cu o sugestibilitate particulară, cu o receptivitate personală; pe de altă parte, bolnavul care se află în tratament poate să se găsească pe cale de a face turburări mintale, pe care un tratament nepotrivit le-ar face să izbucnească. În scurt, practica hipnotismului este o ramură a medicinei. Pentru acest motiv autorii menționați propun *Congresului internațional de hipnotism* să se ia următoarea hotărâre:

«Congresul internațional de hipnotism, respingând de altfel asimilarea hipnotismului cu magnetismul, emite dorința că hipnotismul terapeutic să fie supus legii din 30 Noembrie 1892 asupra exercițiului medicinei».

Iar pentru reprezentațiile publice de hipnotism și de magnetism ar fi locul să se mențină concluziile adoptate de către primul congres de hipnotism din 1889, și astfel concepute:

«*Sedințele publice de hipnotism și de magnetism trebuiesc interzise de către autoritățile administrative, în numele igienei publice și a poliției sanitare*».

Așadar practica magnetismului animal și sedințele publice de hipnotism sunt legiferate în țările din occident și chiar în

Bulgaria (după informațiile ce mi-au fost date de către colegul meu, prof. Minovici). «Doctorii în științe oculte», opriți de lege să facă experiențe publice în țările lor de origine, emigrează în țările în cari asemenea practice sunt tolerate și țara noastră e printre aceste din urmă. De zeci de ani publicul românesc asistă la aceste reprezentații, unde «doctorul în științe oculte» face experiențe, în aparență cu caracter științific și-și dă aerul că posedă proprietăți misterioase. Publicul naiv și credul, neștiind că e vorba de fenomene naturale, al căror mecanism magnetizatorii se feresc să-l explice, nefiind degeaba ocultști, rămâne tot așa de ignorant ca mai înainte. Oameni, preținși luminați, devin partizani ai magnetismului, ai ocultismului, ar adevărata știință suferă. Aceasta nu trebuie să ne mire, lupta între știință și erezie, între minciună și adevăr, între obscurantism și lumină, datează de secole. Un Giordano Bruno a fost ars pe rug, și Galileu închis, pentru că au avut curajul să susțină adevăruri științifice. Dar adevăratul apostol al științei, ca erou! lui Ibsen, e tare fiindcă luptă singur și în contra tuturor.

Este momentul suprem, însă, ca opinia publică să fie luminată, ca șarlatanismul să fie demascat, ca practicele publice de hipnotism să fie interzise, iar magnetizatorii, când comit infracții, să fie pedepsiți.

Nu mai e timp de ezitat între Franklin, Lavoisier, Bailly, Faria, Braid, Charcot, Bernheim, etc. și între masa, «doctorilor în științe oculte», Mesmer și partizanii lui, cari, cu știință și fără știință, exploatează naivitatea publicului.

N'am cetit oare la pagina a patra a ziarelor, anunțuri concepute în următorul mod:

«SPIRITISM — MAGIE — HIPNOTISM

Știința de a reuși în orice întreprindere. Arta de a deveni iubit, stimat, fericit. Vindecarea beției, fumatului, lenei, paraliziiilor, neurasteniei și a tuturor boalelor nervoase prin Psihoterapie și Magnetism, *Telepatia*. — *Fachirismul*. — *Francmasoneria*. — *Prestidigitatea*, etc. etc.

Oricine poate învăța științele oculte câștigând 50—100 lei pe zi prin practicarea lor.

Cereți deslușiri la «BIUROUL PSIHIK», la Bârlad».

Și tot la pagina 4-a, la mica publicitate, se cetește următoarele:

«*Tratați-vă* sufletul, căci întâiu există maladia psihică și apoi fizică. Prin ajutorul forțelor neurice face miraculoase tămăduiri ca: Neurastenia, nevralgia, maladiile inimii, paralizia, nervoasă, etc. și viții ca: Patima băutului, fumatului, jocului de cărți și patima venerei.

«Ridică moralul, oțelește voința, limpezește gândirea, redă buna dispoziție și dureroasele amintiri dispar pentru totdeauna în umbra uitării vrăjită de celebrul Psihotru și Magician, Fanu Bello. In curând în București».

Și n'am cetit oare în «*Buletinul bibliografic al institutului de cercetări psihice*», Anul I, No.1, De cembrie 1921, următorul proces-verbal oficial al unei autorități românești, care, în loc de a interzice experiențele de telepatie, fakirism, hipnotism, din contră, le aprobă în mod vădit, după cum rezultă din acest

«PROCES-VERBAL

«Astăzi 21 Iunie, anul 1921.

«Subsemnații, Lt.-Colonel Olteanu, prefectul poliției Craiova, și G. Tescovanu, directorul prefecturii poliției — asistați de d-nii Colonel Camil Olteanu, prefectul județului Dolj; I. B. Georgescu, președintele comisiei întreprindere a orașului; I. Th. Bădescu, inspector de poliție; Marinescu, jude-instructor pe lângă trib. Dolj; D. Stoenescu, decanul baroului avocaților de Dolj; d-nii doctori Martin Hirsch și Georocanu, din Craiova, cum și alte persoane oficiale, — întrunindu-se la prefectura poliției, în fața întregului personal, am luat parte în ședința privată ținută de d-l prof. Eug. de Gyn și am constatat că experiențele sale, atât cele de telepatie cât și cele de fakirism și hipnotism, au avut un succes desăvârșit.

«D-l Eug. de Gyn s'a remarcat și în descoperirea unor cruci de morminte ce fuseseră furate și erau depozitate în o magazie a cimitirului protestant. D-l Gyn, deși străin de oraș și ca atare necunosător al străzilor, a condus singur trăsura la cimitir.

Drept care am dresat prezentul proces-verbal, în dublu exemplar, din cari unul s'a oprit în arhiva acestei prefecturi, iar altul s'a dat d-lui profesor Eugène de Gyn».

Așadar la noi în țară există autorități care nu numai că nu împiedică propagarea științelor oculte, dar favorizează pe față impostura și obscurantismul. Nu este dar de mirare dacă științele oculte vor găsi mulți partizani și dacă, pe de altă parte

exercițiul ilegal al medicinei va fi practicat pe o scară întinsă. De mult timp lupt în contra acestei stări nenoricate.

Încă în luna Maiu 1906 am făcut o comunicare: «Hipnotismul și sugestia în fața justiției și a societății», la Soc. română de neurologie și psihiatrie, în care am arătat consecințele dezaastroase provocate de ședințele publice de hipnotism. Eră de față regretatul nostru coleg Delavrancea, pe atunci ministru de justiție, înalți magistrați precum și адвоаți; pe de altă parte, în 1899, când Pickmann, un foarte abil magnetizator, a voit să deă în București, reprezentații, am intervenit la prof. Petrini-Galați, pe atunci director al serv. sanitar, ca să i se interzică reprezentațiile publice de hipnotism. Prof. Petrini-Galați a numit o comisiune compusă din prof. Obreja, prof. Paulescu și cu mine, care a redijat un raport motivat în care denunță pericolul acestor reprezentații și indică măsurile de luat. Cu toate acestea reprezentațiile au continuat, aproape în fiecare an, de atunci până astăzi, și rezultatele le cunoaștem noi, specialiștii, la care se adresează familia nevrozaților cari au avut să sufere din cauza reprezentațiilor de hipnotism.

Acum câteva zile, un pretins profesor și privat docent, Kara-Iki, reluând procedeele cunoscute, după ce a făcut experiențe de magnetism, telepatie, etc. în mic comitet, a voit să deă o reprezentație publică la Liedertafel. Directorul serv. sanitar, prof. Proca, prevenit de mine prin o scrisoare, a intervenit, pe lângă prefectura poliției Capitalei, ca să oprească această reprezentare. Magnetizatorul însă mai abil, cum sunt toți acești «profesori în științe oculte» a replicat că el face experiențe nu pe om ci pe animale, încât a putut da două reprezentații publice, magnetizând cocoși și iepuri, animale aduse de el și făcând câteva experiențe banale de ghicirea gândurilor, întrebuințând trucuri de prestidigitatori, și impresionând publicul bucureștean iar spre marea mea mirare, s'au găsit oameni culți cari să ia apărarea acestui ocultist.

Așteptând legiferarea reprezentațiilor publice la noi în țară și aplicarea unor măsuri riguroase asupra exercițiului ilegal al medicinei, se pare că serviciul sanitar ca și autoritățile administrative vor fi în stare, de acum înainte, să pună capăt acestei stări anormale, care nu mai dăinuște decât în țările cu desă-

vârșire inculte. Serviciul sanitar autorizat de decizia luată, în 1899 când exhibițiile lui Pickmann nu au avut loc, va putea, în mod legal, cu ajutorul autorităților respective, opri toate reprezentațiile de magnetism, hipnotism, telepatie, etc., la orice moment. Pe de altă parte, luând în considerare deciziunile congreselor internaționale de medicină legală și de hipnotism, din Paris, din 1900, credem că serviciul sanitar trebuie să intervină pe lângă guvern, ca legislația să fie amendată sau completată în așa fel încât să împiedice exercițiul ilegal al medicinei, sub orice formă și sub orice titlu s'ar ascunde practicile de psihoterapie.

Încă în 1866, după cum am văzut, consiliul sanitar din Roma a interzis reprezentațiile publice de hipnotism, iar consiliul sanitar din Lisabona a adoptat aceeaș măsură.

Am convingerea fermă că exhibițiile de magnetism, din acest an, nu se vor mai repeta de către «doctorii în științe oculte», iar dacă aceștia se consideră ca fiind înzestrați cu o putere supranaturală care le îngăduie să descopere crime, să cetească gânduri ascunse, etc., n'au decât să-și pună serviciile lor la dispoziția autorităților polițienești, căci, crime rămase nedescoperite există în toate țările precum și la noi. În loc ca autoritățile administrative să facă experiențe copilărești, ca cele dela Craiova, ar fi mai bine ca acești detectivi sui-generis să fie supuși la probe serioase, făcute în fața unui juriu de oameni de știință, cari, cu siguranță, vor fi în stare să descopere fraudă «doctorilor în științe oculte», cari induc publicul în eroare.